BOGDAN IONESCU

MODUL DE FORMARE AL DREPTULUI

ȘI IN SPECIAL AL

DREPTULUI PENAL

FRAGMENT
DIN
FILOZOFIA DREPTULUI

BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE LUCEAFĂRUL S. A.
STR. NUMA-POMPILIU, 7—9
1920

BOGDAN IONESCU

MODUL DE FORMARE AL DREPTULUI

ŞI IN SPECIAL AL

DREPTULUI PENAL

FRAGMENT
DIN
FILOZOFIA DREPTULUI

BUCUREŞTI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE LUCEAFĂRUL S. A.
STR. NUMA-POMPILIU, 7—9
1920

349.498
Jo 6 nu 1

BIBLIOGRAFIE

D. Alexandresco: Explicaţia teoretică şi practică a Dreptului Civil Român, Bucureşti, 1906, 13 vol.

C. Dissescu: Istoria şi principiile Dreptului Public Român, Bucureşti, 1903.

C. Dissescu: Ce este Enciclopedia Dreptului? Fundamentul ideiei de Drept, Bucureşti, 1915.

A. Esmein: Cours elementaire d'Histoire du Droit Français, Paris, 1919

R. Garofalo: La Criminologie, Torino, traducere franceză, Paris, 1905.

R. Garraud: Précis de Droit Criminel, Paris 1919.

R. Garraud: Traité théorique et pratique de Droit Pénal Français, Paris, 1898-902, 6 vol.

Faustin Hélie: Traité de L'Instruction Criminelle, Paris, 1863-1869, 3 vol.

Rud. von Ihering: L'Evolution du Droit (Zweck im Recht), trad. franceză de O. De Meulnaere, Paris 1901.

Georg. Jellinek: L'Etat moderne el son Droit, trad. franc. de Georges Faradis, Paris 1913, 2 vol.

N. M. Korkounov: Cours de Théorie générale du Droit, St. Petresburg, trad. fr. de J. Tchernoff, Paris 1914, 2 vol.

Diodato Lioy: Philosophie de Droit, Napoli, trad. franc. de Louis Durand, Paris, 1887.

Ion Peretz: Curs de Istoria Dreptului Român, Bucureşti 1915.

P. Rossi: Troité de Droit Pénal, Paris, 1872, 2 vol.

Le Sellyer: Traité de la Pénalité et de la Responsabilité, Paris, 1874 2 vol.

G. Tarde: La Philosophie Pénale, Paris, 1891.

G. Tarde: Etudes Pénales et Sociales, Paris, 1992.

I Tanoviceanu: Curs de drept Penal Român, Bucureşti, 1912, 2 vol.

I. Tanoviceanu: Curs de Procedură Penală Română, Bucureşti, 1912, 1 vol.

E. Villey. Précis d'un cours de Droit Criminel, Paris, 1906.

INTRODUCERE

Nu se poate contesta că toate științele se raportează la ființa omenească, fie că unele domenii de cunoștințe au de bază raporturile omului cu natura, fie că altele au de bază raporturile omului cu societatea, cu lumea omenească.

Cunoașterea universului ce ne înconjoară, a naturei, a forțelor, a bogățiilor ei, pentru a le supune trebuințelor și progresului omenirei, cunoașterea firei omenești din toate punctele de vedere, a raporturilor ce sunt necesare de la om la om și de la om la ansamblul lumei omenești, toate au ca centru în ultima analiză viața omenească. Că unele cunoștințe sunt de ordin practic, pentru a susține și a ameliorà viața, că altele sunt de ordin intelectual, pentru a afirmà gândirea și simțurile, nu importă; toate au același punct de plecare imutabil și etern ca și viața.

Să ne întrebăm *ce este viața?* Care este scopul vieței?

Putem doar spune atât; viața este un fenomen universal, o entitate metafizică, un mister, un fapt divin ca atâtea altele. Constatăm că existăm, că ne naștem, că gândim, dorim, ne stingem; dar cu ce

scop? Intrebaţi de ce există un astru, o floare... Nu ştim. Poate că nu suntem de cât un incident din vecinica enigmă care se desfăşoară dinaintea noastră, care se cheamă lumea. Complex de forţe, şi atât.

Dar ceia ce ştim, este că trebuie să trăim, viaţa noastră e inexorabilă ca şi universul întreg. Forţa misterioasă care aprinde stelele şi le stinge, rezidă şi în noi. Tăria năzuinţei noastre de a trăi e tot aşa de mare ca şi a forţei divine creatoare. Ne închinăm dinaintea vieţei de o zi a unei insecte ca şi dinaintea luminei eterne a stelelor.

Respectăm viaţa unui om în primul rând tocmai pentru această misterioasă pecetie cu care el vine pe lume.

Dacă renunţăm a ne întrebă care e scopul vieţei, putem însă cunoaşte care sunt atributele ei, calităţile, natura ei de compoziţie. Acceptând viaţa omenească. în mod imperios, trebuie să-i acceptăm atributel sale

Conservare, dorinţa de progres, perfectibilitate, iată punctele cardinale ale vieţei; tot zbuciumul personalităţei noastre se rezumă aci. Aceste năzuinţe, instinctive dacă voiţi să le numim, sunt tot aşa de puternice ca şi viaţa însa-şi; ea nu se poate concepe fără ele; cuvântul obişnuit de *evoluţie* le coprinde pe amândouă.

Conservarea individului presupune patru subatribute şi anume: *persoana, patrimoniul, perpetuarea* şi *sociabilitatea*.

Ele variază una faţă de alta ca concepţie şi intensitate după individ şi după epoci; dar ori cât de departe mergem cu mintea înapoi în cursul istoriei omenirei, le constatăm în toate timpurile şi locurile de pe glob.

Cel mai adânc şi desigur cel mai vechiu simţ înăscut în om este acel al *conservărei fizice;* el este comun şi animalelor şi desigur că la cele sălbatice mai cu seamă este instinctul de căpetenie. A nu fi atacat de alt animal, a nu suferi durerea unei răni, este preocuparea de ori ce moment; aşa se şi explică ferocitatea lor şi întâlnirile între ele sunt cele mai adesea ori mortale ; unul trebue să învingă, trebue a ucide pentru a nu fi ucis de cellalt. De aceia zic că şi la om e cea mai veche manifestare a existenţei sale, începând cu timpurile preistorice, când erà şi el în luptă cu animale de pradă, când se îmbrăcà cu piei şi se adăposteà în locuinţă de piatră.

Desigur că concepţia asupra persoanei fizice a evoluat cu dezvoltarea mentalităţei şi a simţurilor. Astăzi, poate, o vorbă ofensătoare e mai mult de cât în timpurile trecute o lovitură de pumn şi, astăzi chiar, prestigiul, onestitatea, onoarea sunt atribute ale conservărei persoanei, diferit înţelese de la un om la altul, de la un popor la altul.

Considerând dar, şi atributele de ordin spiritual, ca legate necesar de existenţa omului, atribute care se înmulţesc şi se intensifică cu creşterea civilizaţiei, s'ar puteà denumi mai complect acest prim simţ al afirmărei eului, simţul *personalităţei.*

Un alt instict este acela al *întreţinerei vieţei*: a aveà cu ce te hrăni, cu ce te îmbrăcà, unde să te adăposteşti. La animale acest instinct este poate tot atât dacă nu mai desvoltat ca simţul conservărei corpului; deosebirea e însă că la animale, simţul conservărei vieţei şi al întreţinerei ei sunt preocupări continue, acesta am puteà zice e chiar scopul existenţei lor, e cel mai conştient din toate ; pentru un animal sătul şi cu o văgăună unde să

se adăpostească, nu mai este important ce va fi mâine; omul în superioritatea lui are prevederea, fructul experințelor sale din trecut; el se îngrijește de a-și acumulà mijloacele acestei întrețineri pentru cât mai mult timp în viitor și cât mai larg satisfăcând trebuințelor sale, de unde concepția de *patrimoniu*, de avere. Tigrul vânând o căprioară și devorând-o, nu se mai gândește dacă va mai aveà aceiași ocazie și în zilele următoare, el caută să mănânce când îi e foame, se ostenește o clipă pentru necesitatea de moment; omul acumulează produsul muncei sale, îl capitalizează adesea ori peste trebuințele chiar cele mai multiple și mai delicate ale existenței: avem îndestulați dar avem și bogați. Concepția de patrimoniu e diferită. In genere conservarea persoanei fizice, cere un patrimoniu zis material, satisfacerea însă de ordin spiritual, cere și formarea unui patrimoniu artistic, intelectual; se acumulează moșii și milioane de arginți cum se pot acumulà cunoștințe literare, științifice sau impresii artistice. Patrimoniul este expresia activității unui individ cași unui popor: agricol, industrial, etc. el dă o justă măsură despre felul și calitatea muncei.

Perpetuarea este un alt atribut al vieței omenești. Omul caută familia cum caută aerul și lumina. La animale, acest instinct putem zice e mai puternic ca la oameni: sunt insecte care trăesc spațiul unei zile până când procrează. Familia e obișnuită chiar la animale înferioare, la unele fidelitatea e o regulă și sancțiunea infidelității e moartea.

Corelativul perpetuării este *ereditatea*; avem conștiința că nu trăim numai pentru noi că existența noatră se prelungește în altul, ceea ce face tocmai imboldul de a munci, de a ne perfecționa, într'o

mare parte din iubire pentru acei ce vin după noi. Patrimoniul, în sens larg e și obiectul eredității: un om trăește și pentru ai săi cărora le lasă averea și le imprimă calitățile personalității sale. Popoarele se moștenesc ca și oamenii; civilizația, această mantie aureolată a omenirei, este patrimoniul moștenit de la o epocă la alta; arte, științe, instituții de drept, le cunoaștem sub o formă din cele mai vechi timpuri și utilizându-le, le mărim domeniul lor prin tributul nostru de energie, lăsându-le urmașilor noștri.

In al patrulea loc conservarea presupune *sociabilitatea*. Simțim o necesitate de a comunică altora acea ce știm, de a află ceia ce gândesc alții, a aprobă satu a aștepta aprobarea de către alții a acțiunilor.

Dar, aceasta nu e numai o expansiune reflexă a ființei, e și justificată de trebuințe în fiecare moment, este propensiune rezonată. Și animalele cele mai inferioare au acest simț al sociabilității: priviți la un roi de albine, la un cârd de cocori, câtă conștiință, câtă organizație.

Marele filozof și jurisconsult Ihering formulează cu drept cuvânt poziția omului în lume prin aceste trei aforisme: „Eu exist pentru mine, lumea există pentru mine, eu exist pentru lume.“ După el acestea formează cele trei pietre unghiulare ale ori cărei norme de drept. In adevăr dacă cel dintâi se raportează la personalitatea omului la patrimoniul și perfecționarea speței, cele două din urmă privesc raporturile lui cu societatea.

Ar putea fi loc la discuțiunea, dacă societatea trebue a avea de scop interesele și existența omului, sau omul trebue a servi intereselor și prosperității societății; mai mult încă, care din cele două funcțio-

nări presupune pe cealaltă. Negreșit nu trebue să privim lucrurile în timpuri preistorice, când în mod teoretic se credea că omul era solitar și putea trăi departe de comunitatea celorlalți ; credem că această stare de solitudine a omului nu a existat și că el a fost în mijlocul unei grupări de indivizi în totdeauna. Dar, trebue să analizăm starea de astăzi a omenirei, omul nu poate trăi fără societate, după cum societatea nu se poate închipui fără oameni. Aceste două afirmațiuni ale lui Ihering sunt de o potrivă de adevărate, de o potrivă de independente în înțelesul lor; omul și societatea sunt de o potrivă de importante în raporturile lor reciproce

Cel mai modest muncitor ca și cel mai mare savant. fermierul sărac, ca și bogatul industriaș, toți aduc într'o măsură mai mare sau mai mică tributul lor la mersul general al societății umane. Fiecare învață de la unii ca să învețe pe alții, ia de la unii ca să dea la alții, circulația ideilor ca și a bogățiilor este viața individului înglobată în viața societății. Este o osmosă de fiecare clipă între om și societate : omul adună averi, se cultivă din raporturile sale materiale cu alții, din cultura societății, din atmosfera ambiantă de civilizații, și iarăși societatea profită din averea individuală cu impozite și din cultura individului numindu-și organele sale oficiale de administrație.

În ori ce gen de producție umană, un împrumut continuu dela parte la tot și reciproc, și acest schimb se petrece între individ și grupuri sociale, între grupuri sociale și umanitatea întreagă: telefonul, descoperit într'un modest laborator, a intrat în patrimoniul omenirei, de unde și l-a apropiat fiecare particular.

Un alt atribut principal al vieţei este dorinţa de mai bine, *perfectibilitatea.*

Ori ce individ îşi propune un ţel în viaţă, săracul să se îmbogăţească, bogatul să fie filantrop, ignorantul să se cultive, etc. Această năzuinţă se denumeşte cu un cuvânt ideal; în lumea materială a meseriaşilor, a comercianţilor, a oamenilor de afaceri, idealul lor este câştigul, mărirea patrimoniului economic: în lumea intelectualilor acest ideal este dorinţa de a-şi perfecţionă mintea a cultivă simţul frumosului.

Formarea şi desvoltarea *simţului practic* în cazul dintâi, a inteligenţei, a *simţului moral* şi *estetic* în al doilea, începe din cea mai fragedă copilărie sub numele de curiositate, copilul e curios să ştie, adultul vrea să cunoască.

PARTEA I-a.

REALIZAREA VIEȚEI, A ATRIBUTELOR SALE.

Societatea, Statul. Drepturi, Datorii.

Atributele vieței de care am vorbit mai sus dau naștere la o infinitate de raporturi între oameni, ele constitue așa zise raporturi sociale. *Societatea* este gruparea de oameni, în care sunt legați de raporturi similare; aceste grupări pot fi mai mari sau mai mici: creștinismul, schimbul comercial, etc. pot fi practicate în lumea întreagă. Societatea nu are frontiere fixe, ea se întinde până acolo până unde merg interesul comun, idei comune, sentimente de acelaș fel. Sunt raporturi cari se desvoltă liber între oameni fără nici un imbold extern, ci numai fie din trebuința omului, fie prin simțul său moral. Trebuința de a trăi, a câștigă, sunt mobile suficiente pentru a stabili raporturi sociale; credința, iubirea de tradiții, dorul de cultură de asemenea; în plus, simțul echității stabilește în mod natural onestitatea schimbului și a serviciilor reciproce.

Sunt cazuri însă unde libertatea raporturilor nu ajunge, cei mai tari pot apăsă pe cei mai slabi, pot fi unii de credință rea în raporturile lor, pot alții atentă la viața și patrimoniul aproapelui. Și, atunci e

nevoe de o putere superioară care să stabilească echilibrul, normalitatea raportului, acesta e *statul*.

Viaţa socială ar fi primejduită în aceste cazuri fără constrângere. Statul dar e o societate organizată în vederea asigurărei vieţei sociale. El are o unitate bine determinată prin frontiere şi printr'un aşezământ politic bine determinat. El are ca menire de a constată raporturile sociale, a le reglementă şi a le garantă prin forţă acolo unde e nevoe. Libertatea şi coerciţiunea, iată cele două caractere ale societăţei pe de o parte şi a statului pe de alta. *Normele de drept*, *Dreptul* cu un cuvânt, sunt raporturile sociale garantate prin coerciţiune. Statul e titularul acestei constrângeri.

Care sunt însă acele raporturi pe care statul le sezisează şi le sancţionează, sau mai bine zis cum se poate vedeà, cum se poate explică intervenţia statului în raporturile dintre oameni?

Omul, după mentalitatea sa, după mediul în care se naşte şi trăeşte, după fondul ideilor sale, îşi croeşte, îşi stabileşte diferite scopuri ale intereselor sale; el le clasifică aceste interese după trebuinţi, după ideile sale morale, preferă pe unele în locul altora şi face o gradare de unele mai bune de cât altele, unele mai înalte decât altele. In stabilirea acestei preferinţe el se slujeşte de un criteriu anumit, constant sau variabil poate, însă în tot cazul dependent de fondul ideilor sale, de simţul practic, de simţul moral. Acest criteriu, această modalitate de apreciere, face parte în general din domeniul moralei, de aceia se şi poate denumi cu drept cuvânt *criteriul moral*.

Dacă omul ar trăi izolat, acest criteriu de alegere al scopurilor sale, s'ar manifestă în mod liber, înfăptuirea intereselor sale ar fi complectamente

liberă, bineînțeles în raport cu puterile de care dispune. Astfel ar ajunge la o realizare de ceiace-i convine, de aceia ce-l atrage mai mult, liber de ori ce opoziție, de orice piedică, ar putea cu un cuvânt ajunge liber la o ordonare a diverselor sale interese.

Omul însă trăește *în societate*, e nevoit să trăiască în raport cu alții, și desigur că atunci criteriul scopurilor sale se modifică chiar prin faptul conștiinței convieţuirei sociale. — Acest criteriu se modifică chiar și atunci când se găsește în raporturi cu câțiva, dar mai cu seamă când e aruncat în lumea socială ca o moleculă într'un organism de ansamblu. Mentalitatea, ideile, sentimentele, simțul practic iau o aliură de subordonare a vieței sociale, acest criteriu de realizare a vieței sale e o funcție de viața ansamblului. Concepția morală a vieței, luând aci cuvântul moral în sensul cel mai larg, atât de materialitate cât și de spiritualitate, se schimbă cu desăvârșire. Ideia de schimb forțamente apare: religiunea, științele, artele, etc. se intensifică prin prezența aproapelui. Criteriul său moral se schimbă deci în mod necesar. Când doi oameni vin față în față într'un raport oarecare, două lucruri se pot întâmpla: 1) scopurile lor să aibă același obiect, amândoi de ex. vor să se îmbogățească din aceiași împrejurare, criteriilor lor sunt similare, însă se ciocnesc asupra aceluiaș scop; deopotrivă de morale aceste criterii, similare fiind, ele devin opozite prin ciocnirea lor. Interesele unuia se întâlnesc cu interesele celuilalt; e trebuință atunci de o regularizare a acelor două scopuri, de o conciliere a acelor două criterii; deși respectabile, trebuesc însă moderate la limita lor de compatibilitate; 2) dacă doi oameni ar avea în fundul ideilor lor, în fundul

propriu zis moral (specific), sinceritatea, încrederea și afecțiunea de aproapele, de sigur că în viața socială s'ar realiza raporturile între oameni numai în virtutea acestei funcțiuni morale, a moralității pure, a bunelor moravuri: din nenorocire conflictul vine și aci tocmai din diversiunea de constituție morală a personalității lor diverse; conflict material în cazul 1), conflict moral în cazul 2).

Cum se regulează aceste conflicte? Drepturi și Datorii.

Aci intervine statul, mijlocul său este crearea Dreptului; prin norme de drept, se lichidează conflictele fie inocente dar forțate de convietuire, fie vinovate dar provocate de inmoralitate; și într'un caz și într'altul conflicte de interese. Dreptul vine și limitază interesele fiecăruia în raport cu limitele similare ale celorlalți. Morala zice: până acolo poți dori, poți sperà, poți tinde cu scopurile tale, cu idealul tău; Dreptul zice: numai până aci poți să-ți realizezi interesele ca să nu vatămi interesele altuia.

Drepturi și Obligațiuni, sunt cele două fețe ale oricărei norme de drept; ele stau într'o strânsă corespondență întru atât, întrucât dreptul tău îți permite să avansezi limita realizărei intereselor tale până acolo până unde obligația celuilalt îl forțează să-și modereze năzuința realizărei intereselor sale; două sfere care se ating și se mărginesc în expansiunea lor, una mărindu se alta micșorându-se până la o anumită demarcațiune dictată de norma juridică.

Am dreptul a-mi ridică ipoteca pusă pe casa mea; tu ai obligația a consimți la aceasta, mulțumindu-te cu câștigul ce ai avut până atunci, deși poate interesul tău ar fi să o păstrezi, dat fiind bunul plasa-

ment al banilor tăi : legea în înțelepciunea sa apreciază și stabilește limita satisfacțiunei intereselor găsite față în față.

In lumea pur morală de asemenea este o limită concepută riguros pentru acțiunile noastre; ea însă derivă din conștiința noastră și avem deplină libertate de a o păstră sau a o depăși ; a ajuta pe cei săraci, a scăpă de la înec pe un nenorocit, sunt în conștiința fiecăruia ; liberi însă de a fi sau nu miloși, iubitori de aproapele.

In Drept, această limită este determinată de stat, ea ne este impusă pentru respectul vieței sociale.

Normele de drept presupun raporturi de interese între oameni, aceste norme vin pentru a reglementă și sancționă limitele până la care acele interese pot să se întindă : astfel în Dreptul civil se limitează interesele copiilor față de părinți și ale bărbatului față de soție, ale creditorului față de debitor, ale patronului față de uvrier ; în Dreptul comercial se regulează și determină pe deoparte interesele falitului iar pe dealta interesele masei creditorilor ; în Dreptul penal se limitează interesele acuzatului față de cele ale societății, etc. etc....

Conduita noastră este într'o mare măsură reglementată, de aceia se și poate zice că normele de drept sunt o lege de conduită a omului în stat. Prin legi, statul își asigură liniștea, mersul social, și pune bazele evoluției sale. In aceste motive el își găsește rațiunea acelei puteri de impuneri, care se chiamă suveranitate.

Această suveranitate însă nu intervine în concepțiile noastre de ordin moral. Fondul nostru moral este o emanațiune a esenței spirituale ; el

ne formează cum am spus un criteriu după care judecăm interesele noastre, și le clasăm; acest criteriu este și el o funcțiune socială, depinde de dezvoltarea conștiinței intime a omului, de dezvoltarea științelor, a artelor, a învățământului. Conștiința noastră intimă însă nu este reglementată și restrânsă prin forță, constrângerea nu poate schimbă convincțiunile și aprecierile asupra vieței proprii, asupra frumosului, adevărului, religiunei, etc.; morala este individuală, diferând de la un om la altul; normele de drept sunt stabilite pentru toți și sunt obligați de a le păzi toți deopotrivă, ele privesc și limitează sferele de interese individuale.

Morala și Dreptul.

Aceste limite a intereselor individuale determinate de Drept, sunt ele însă inspirate și de condițiuni morale? Cu alte cuvinte Dreptul se bazează în autoritatea sa pe Morală sau este cu totul în afară de influența ei? Care este deci raportul dintre Morală și Drept? Este o contopire, o excludere, sau o dependență într'o măsură oarecare?

In aceasta problemă trei sunt teoriile ce se găsesc față în față: prima e teoria absorbțiunei Dreptului de Morală, a doua este excluderea complectă a ideii de drept cu Morala, iar între aceste două teorii extreme este cea intermediară, că Dreptul se bazează pe Morală, este o subordonațiune a acesteia cel puțin într'o mare măsură.

Prima teorie. Această teorie este pur istorică, ea nu are un reazăm de cât în vechea alcătuire a societății primitive, unde oamenii nu aveau opiniuni morale deosebite, unde nivelul moral era aproape uniform acelaș, când moralitatea era unitară pentru

toată comunitatea, moralitatea care creă moravuri, care la rândul lor constituiau legea de convieţuire a tuturor; Dreptul erau aceste moravuri, consacrate prin vechimea lor, prin repetarea din generaţii în generaţii; Dreptul erà cutumiar; Morala, credinţele şi modalităţile imitative de a concepe şi realizà viaţa constituiau Dreptul însuşi; şi astăzi mai sunt popoare la care este o crimă de a nu adorà soarele ca o providenţă.

Această teorie, ilustrată prin societăţile primitive, este pe cât de veche pe atât de exagerată astăzi în timpurile moderne. Totuşi nu se poate contestà că până astăzi, când Morala şi Dreptul au devenit două entităţi deosebite, în evoluţia socială, au fost epoci când absorbţiunea Dreptului de către Morală a fost aşà de mare în discordanţă cu ideile contimporane avansate, în cât aplicarea Dreptului a dat naştere la adevărate atrocităţi. Fiecare îşi aminteşte cu oroare de arderea lui Dolet pe timpul lui Francisc I subt instigaţiunile jesuitului Ignatziu de Loyola, pentru ideile sale filosofice, sub pretest de erezie, care erà considerată ca o crimă de stat: şi astăzi se mai vede în piaţa Maubert din Paris statuia care l-a imortalizat. Cu câţiva ani mai târziu pe timpul lui Carol al IX-lea şi sub presiunea mamei sale Caterina de Medicis, mii de hughenoţi au fost masacraţi tocmai pentrucă nu profesau religia catolică proclamată de stat: noaptea Sf. Bartholomeu va rămânea o pată în istoria Franţei şi pentru filozofi una dintre cele mai teribile siluiri ale libertăţei credinţei.

Conştiinţa omului, convingerile sale, criteriul moral în conducerea vieţei şi a intereselor de care am vorbit mai sus, este ceva aşà de divers şi aşà de intim, dat fiind o societate mai avansată în civili-

zaţie în cât Dreptul nu se poate erijá în închizitor şi a le mlădiá prin constrângere după anumite norme.

Acesta a fost pe atunci şi motivul unei puternice reacţiuni în lumea gânditorilor, pentru emanciparea pe cât mai mare a libertăţei individuale sub raportul moral, de sub dominaţiunea apăsătoare a Dreptului.

A doua teorie. Astfel filozofi ca : Thomasius (sec. XVIII) Kant (XVIII sec.), Fichte (sec. XIX) etc., au dezvoltat o altă teorie tot aşa de extremă ca şi cea dintâi, *teoria libertăţei individuale* sau *teoria individualistă*.

După această teorie, raporturile între oameni sunt dictate de propria lor voinţă, toate aşezămintele de stat nu sunt de cât o consecinţă a acestei înţelegeri reciproce. In special normele de drept au ca rol regularea acestor raporturi, în care se respectă libertatea fiecăruia, întru atât întru cât nu vatămă libertatea altuia. Creştinismul este o doctrină făcând parte integrantă din această teorie: „Nu face altuia ceiace nu-ţi place ţie să-ţi facă altul". Odată libertatea fiecăruia respectată, aşa în cât să nu se vateme libertatea altuia atât din punctul de vedere al intereselor cât şi al ideilor, Dreptul este bine stabilit, indiferent dacă prescripţiunile sale sunt sau nu în concordanţă cu exigenţele Moralei.

Evident, că teoria individualistă este o reacţiune binefăcătoare faţă de exagerarea primei teori; însă a abandonă prima teorie şi a adoptă integral pe a doua este de a trece dela o extremitate la alta.

Căci dacă Dreptul ar aveá în vedere absolut numai o limitare a libertăţei unuia faţă de altul, s'ar puteá permite fapte, acţiuni imorale, totuşi păstrând limitele desemnate în care să-şi conducă fiecare viaţa sa.

Interesele Moralei, care sunt ca să zic astfel resortul evoluţiunei omeneşti, ar trebui sacrificate de

formalismul Dreptului: în această ordine de idei, incestul ar rămâne fără nici o acţiune juridică, vagabondajul n'ar mai fi delict, iar tentativa ar căpătă un domeniu de aplicaţiune penală cu mult mai restrânsă.

Forul nostru intern, acest furnal unde se frământă şi se plămădesc embrioanele ascunse ale actelor noastre externe, singure vizibile şi apreciate ar rămâne lipsit de orice influenţă a Dreptului.

Dacă e dăunător societăţei de a servi conştiinţa morală sub presiunea Dreptului, împiedicând-o dela orice expansiune print'o reglementare forţată, e tot aşă de dăunător pentru civilizaţie de a lăsă această conştiinţă la perfecta ei libertate de manifestare.

Iată pentru ce a treia teorie, aceea bazată pe starea reală a raporturilor între oameni în lumea socială, dat fiind că scopul social este binele comun, cu un reflex de fiecare moment asupra binelui individual, iată de ce a treia teorie, intermediară între cele două dintâi extreme, este cea mai bună.

A treia teorie. Morala de Stat. In adevăr omul nu stă într'o stare de izolare, el face parte integrantă din totul social. Societatea nu se constitue printr'o voinţă liberă a oamenilor ce o compun, dar depinde de raporturile lor şi se formează în mod fatal independent de voinţa individuală. Deci nu trebue a privi Dreptul numai din punct de vedere individual, ci din punctul de vedere al ansamblului; ori, acest ansamblu presupune nu numai interese individuale ci şi interese comune, necesare pentru constituirea, funcţionarea şi evoluţia acestui ansamblu. In acest caz scopurile sociale nu se pot dispensă de Morală, căci ea inspiră în primul moment binele comun, ea este esenţa de unde isvorăsc interesele fie invidiuale fie de ansamblu, de orice fel, dela cele mai imedi-

ate materiale, până la cele mai depărtate în prevederea viitorului, cele de ordin spiritual, cele morale.

Și în adevăr, Dreptul nu se mărginește numai la delimitarea și reglementarea manifestărilor externe ale vieței omenești, el ține seamă și de fondul ideilor, de conținutul intern, de mobilele spirituale ale actelor omenești. Și în această privință Dreptul penal ne dă o ilustrație admirabilă a acestei teorii.

Cele mai mici manifestări delictuale ale unui individ, ne poate demască o fire criminală, și viceversa, cele mai oribile crime pot fi comise în anumite împrejurări de oameni cu oarecare demnitate morală; și de aceia se și prevăd acele circumstanțe atenuante în judecățile penale.

Intenția joacă un rol preponderent în judecata faptelor, și, după cum în medicină nu mai avem boale ci bolnavi, de asemenea și în penal nu trebue să considerăm atât delictele, ci însă-și natura delicvenților: teoria pozitiviștilor în doctrinile criminale se bazează tocmai pe aceste considerații; delictul ori cât de mic este o ocazie ca să ne descopere pe bolnavii morali, capabil poate de o faptă cu mult mai gravă decât cea comisă acum.

Nici nu se poate considera Dreptul independent de Morală; nu e decât o parte a Moralei cum bine zice profesorul Jellinek, rolul său este tocmai aplicarea și observarea Moralei.

Mai toți jurisconsulții și filozofii moderni sunt pe această cale; Morala indică scopurile vieței în genere. Dreptul se bazează pe ea și caută a reglementă aceste scopuri și a le aduce la indeplinire prin constrângere. Morala reprezintă idealul vieței omenești, Dreptul caută a-l face realizabil, de aceia cuprinsul Dreptului nu poate fi decât moral.

Cum se formează însă Dreptul în evoluția sa?

Intr'o societate, în care este un nivel moral comun, care creiază moravuri, Dreptul este însuși aceste moravuri, și conținutul său este tocmai conținutul moral al tuturor. Societatea însă cu complexul său de raporturi vecinic în frământare, în prefacere, prezintă noi idei morale, idei, opiniuni, care pot să fie diverse în masele sociale. Morala izvorâtă din spiritul uman, vecinic avid de idealuri, este progresistă prin chiar perfecționarea neîncetată a spiritului omenesc; diferențele de opinii, de credințe, de sentimente sunt inevitabile.

Cum se formează Dreptul în acel caz? — Desigur el nu poate rămânea mereu la un stadiu moral anumit, și atunci din diferențierele morale ale societății el trebue *să prindă ceea ce este comun la aceste diferențieri*, căci o parte comună tot trebue să fie în doctrinele morale ale unei epoci: aceste doctrine fiind produsul direct al perfecționărei individului, însă indirect al civilizației omeni reiîntregi, care la rândul său este eternul rezervoriu din care se adapă fiecare minte, fiecare gândire.

Mai mult încă, o legislație este cu atât mai bună, mai bine primită și mai utilă deci, cu cât principiul său resortează dintr'o mai mare majoritate de opinii.

Așa dar trebue înțeleasă limita de demarcație între Drept și Morală.

Morala devansează totdeauna Dreptul în evoluția sa, ea reprezintă farul îndepărtat al spiritului omenesc, vecnic în înaintare, către care trebue să se îndrepteze pașii legislatorului.

Rolul Statului. — Cine are sarcina pentru a fixă

această demarcaţiune între Morală şi Drept, între ceeace este necesar şi ceeace e de dorit, între ideal şi realitate? Aci intervine rolul statului. El vine şi judecă ceeace este comun în fondul moral al comunităţei, ceeace se poate hotărâ ca normă obligatorie pentru toţi, în interesul comun. El zice: aceasta vei păzi de acum înainte ca o regulă perpetuă de conduită, această regulă a devenit o necesitate nu numai o dorinţă, mersul social o cere; domeniul Moralei cedează pe zi ce merge domeniului Dreptului. Statul desprinde din ceeace simţul comun găseşte bun şi hotărăşte că este de acum necesar şi obligatoriu. Statul îşi făureşte deci un domeniu de prescripţii, care devine opera sa specială, caracterizată prin recomandarea imperioasă ca să se îndeplinească întocmai de toţi cetăţenii, şi ca siguranţă a acestei îndepliniri proclamă sancţiuni: „Dacă nu te vei supune, vei răspunde, sau vei fi pedepsit". Acest domeniu are conţinu moral, însă este obligatoriu, este dar o Morală spetcială, este *Morala Statului*, îmbrăcată şi protejată prin mantia suveranităţei sale.

Necesitatea constrângerei. Am spus că dreptul se bazează în formularea sa pe ceia ce constitue fondul moral comun, ceia ce se găseşte că e bun şi folositor în toate conştiinţele cetăţeneşti. Dacă este aşa, dacă fiecare e convins că o oare care prescripţie de drept e utilă, la ce bun Statul să vie şi să o sancţioneze prin pedeapsă? De ce să constrângi acolo unde cineva e dispus să facă de bună voe?

Desigur că dacă toţi până la unul ar avea această convingere şi bună voinţă, fără excepţie, de a îndeplini prescripţiile dreptului, sancţiunea ar fi inutilă. Insă, în realitate două sunt observaţiile de detaliu ce trebuesc făcute la teoria noastră.

I. Când zicem că Dreptul se bazează pe un fond moral comun, trebue o rectificare și preciziune de înțeles. Este imposibil ca toți membrii unui stat, până la unul să aibă aceiași desvoltare morală: firea omenească, calitățile spiritului, calități înăscute sau formate, condițiunile de educație, etc. variază înfinit într'o măsură oarecare de la un individ la altul; este imposibil de admis că asupra unei doctrine morale cât de infime, să nu fie variațiuni mai mari sau mai mici de la un individ la altul; și e de ajuns ca un singur cetățean se fie refractar la îndeplinirea unei anumite dispoziții legale, ca Statul să fie lezat; Statul cere îndeplinirea legei dela toți fără nici o excepție, chiar a unuia: el ordonă pentru toți până la unul; și deci când mai sus am zis că legiferarea se bazează pe fondul moral comun, aceasta trebue să se înțeleagă în sensul majorității indivizilor; interesul majorității fie material sau spiritual, trebue să hotărască sacrificarea concepțiunei minorității: „major pars trahit ad se minorem".

Depinde de sagacitatea legiuitorului, a prinde momentul când norma morală devine a majorității, când el o poate sancționă, transformând-o în regulă de drept fără a provocă protestările celor mai mulți.

Și aci e cazul să spunem că confecționarea unei legi se poate face prin două moduri: prin *prezumpțiune* sau prin *revelațiune*. Amândouă aceste moduri de a stabili dreptul se consacră de bune prin efectele postume ale normei de drept.

E imposibil materialmente de a constată opinia majorității; a numără voturile membrilor sociali pentru o legiferare, nu este nici practic, mai cu seamă când dictează urgența. Reprezentanța națională, parlamente, este un mijloc pe jumătate, putem zice iluzoriu de multe

ori din punct de vedere ştiinţific; şi atunci legislatorul, fie el chiar în fapt o mână de oameni, judecă pentru totalitate, prezumă de care parte e interesul majorităţei. A văzut bine? Măsura luată este bună, şi va fi urmată fără protestări. A greşit? Reacţiunea mulţimei e fatală şi măsura va trebui schimbată.

Acelaşi joc al acţiunei şi reacţiunei are loc când legiferarea se face prin o *inspiraţie* a omului de guvernământ. In acest caz el nu constată acel fond comun moral, acel interes al majorităţei fie chiar prin prezumţie; el îşi dă seamă că inovează faţă de mulţime; norma de drept este o revelaţie pentru ea, face parte din genul inventiv al omului de guvernământ, este o scânteere din personalitatea sa proprie, din cultura sa personală, este un pas făcut de concepţia sa în domeniul moralei, este un progres al Moralei realizat în mod izolat, face parte din acele diferenţieri de opinii care se ridică deasurpa nivelului comun de concepţii, de dorinţi, de idealuri. In acest caz norma de drept apare celor guvernaţi ca element de învăţământ, care poate mai târziu să devină apanajul moral al tuturor.

In statele absolute, unde capul statului are ascendenţa suficientă pentru a impune prin majestatea sa astfel de legi, Dreptul poate fi sau educator, atunci când nu se isbeşte prea mult de nivelul moral al masselor, sau tiranic, când din contră o conciliere de acest fel nu e posibilă.

In statele democratice, unde tirania este exclusă, formarea dreptului prin inspiraţie este desigur o măsură îndrăzneaţă; dacă nu are norocul să fie înţeleasă ca utilă, să intre în conştiinţa comună a massei, să fie acceptată, reacţiunea apare mai curând sau mai târziu.

Este un fel de acomodare a massei pe care le giuitorul comptează în acest caz, este consimțimântul ulterior pe care îl scomptează, este credința că Dreptul odată formulat, va fi recunoscut, va fi primit de toți ca necesar.

II. In al doilea loc. constrângerea este necesară în formarea Dreptului, nu numai pentru că interesul majorității o cere față de o minoritate înapoiată, necunoscătoare din punctul de vedere moral, acea minoritate pentru care principiul moral fundamental a normei de drept este un element nou ajutător la puterea de distingere a binelui de rău; dar și față de acea minoritate, care deși conștientă de această distingere, este însă de rea credință, înclinată de a face răul dându-și cu toate acestea bine seama; de acea minoritate amorală și conștientă; și poate că în primul loc tocmai această din urmă minoritate o are în vedere legiuitorul când proclamă constrângerea, pedeapsă. De aceia se și zice în general, că legea e făcută pentru cei răi și rare ori pentru cei ignoranți.

Ori cum ar fi, constrângerea apare ca suportul indispensabil al Moralei de Stat; ea nu apare însă efectiv de cât acolo unde este călcarea Dreptului.

Cum însă se poate prepara capacitatea masselor de a primi Dreptul, cum li se poate creia facultatea de a fi susceptibile progresului Dreptului?

Conștiința interesului comun.

Am spus mai sus că Dreptul se alimentează din fondul moral comun al societății, sau mai precis al unei majorități, moralitate prezumată de legiuitor. Mai precis, acest fond moral comun care servește de

bază al Dreptului, este conștiința interesului general al comunității, este siguranța că fiecare individ e o părticică din funcțiunea ansamblului, Statul, că interesul individual este interesul general și vice versa. Industriașul care prin munca sa pune la dispoziția publică produsul acestei munci, face un serviciu general, acest produs contra prețului câștigat, satisface direct la trebuințele sale personale, dar indirect acest produs constitue o părticică din bogăția publică, care la rândul său se reflectă asupra bogăției individuale a industriașului; produsul industriei sale pus la dispoziția publică satisface anumite trebuințe ale altuia, ale intelectualului de exemplu, care la rândul său dă în schimb celui dintâi produsul gândirei sale, o invenție poate, tocmai relativă la perfecționarea mijloacelor de producțiune al acelei industrii.

Lipsa de speculație, onestitatea și sinceritatea transacțiunilor industriașului facilitează circulația produselor sale, și în acest mod satisface cât mai multe trebuințe ale altora, mărește cu un cuvânt bogăția generală, satisface interesul general.

Și iarăși, cel ce atentează la averea, la viața la onoarea altuia, contribue la dezordinea publică; respectul vieței altuia, ordinea generală, sunt condițiile de existență ale statului; acesta se reazămă pe cuminția fiecăruia pentru atingerea acestui scop; fiecare cetățean face parte integrantă din stat; delicventul atacând cetățeanul, atacă una din părțile constitutive ale statului, atacă însu-și statul, și deci se atacă pe el însuși. Contribuind la dezordine, contribue la anarhie și deci la nesiguranța sa proprie cu alții; contribuind la slăbirea Statului, contribue la lipsa de rezistență în afara Statului. Anarhiele înăuntru, și războaiele în afara Statului, sunt cele mai

bune lecţii pentru cei ce nu înţeleg esenţa intere sului comun.

Statul ideal este acela, în care fiecare cetăţean zice cu deplină convingere: *„Statul sunt eu însu-mi, interesul meu este interesul general“*.

Aci se rezumă axioma existenţei noastre: respectul vieţei umane. Cine ajunge la această conştiinţă este prietenul statului, căci este prietenul lui însu-şi. Aşa se explică în dreptul penal facultatea fiecărui cetăţean de a denunţă delicvenţii; prin acea dispoziţie legală i se consacră un titlu care-l are de drept apărătorul public, apărătorul societăţei.

Formarea conştiinţei de cetăţean.—In toate timpurile avem exemple de încercare pentru formarea conştiinţei cetăţeneşti, pentru educaţia politică a individului. In antichitate popoarele, care se ilustrează prin această educaţie, sunt poporul Grec şi Roman. Politica datează de la Platon. Acele pieţi publice Greci şi Romane, unde cetăţenii se adunau pentru a discută interesele statului, au cimentat legătura între individ şi comunitate, au dat patrioţii clasici care au produs admiraţia patriotismului lor. Acestei educaţii se datoreşte deviza exagerată: „Totul pentru Stat nimic pentru individ“, graţie căreia aceste popoare au ajuns la prosperitatea şi expansiunea istorică cunoscută. Dacă în statele absolutiste, dezvoltarea acestei conştiinţe nu se încurajează, tocmai pentru motivul ca massele să poată fi aservite mai în linişte de oligarhie şi în ultima treaptă de tiran, în statele democratice e cu totul altceva; absolutismul a trăit, şi libertatea individuală a triumfat.

Contribue dreptul pentru educaţia politică a individului?

Desigur că da, însă în mod negativ ca să zicem

astfel. Dreptul este o limită impusă dezvoltărei libertăței, el arată până unde conștiința interesului general are o rațiune de a fi; el zice: „Până aci trebue să înțelegi dezvoltarea interesului tău, de aci încolo nu mai ai voe“: el reprezintă puncte de oprire în concepția politică a individului, el conduce ca să zic astfel această conștiință, arătându-i drumul pe unde nu trebue să apuce: el servește ca un zăgaz de revărsare ca să mâie în altă parte, pe drumul adevărat. Prin imperativul să nu înșeli, să nu furi, să nu ucizi, el mulează conștiința umană, contribuind astfel a-i da o formă utilitară interesului comun.

Cum se poate însă stimulă această conștiință? Cum se poate formă, așa încât să nu fie nevoe a ajunge până acolo unde trebue să fie oprită în dezvoltarea sa?

Aci intervin influențele de ordin pozitiv, propriu zise mijloace de a forță personalitatea individului, ca s'o facă aptă de a primi și a aprobă Dreptul, a-l proclamă ea însă-și, chiar fără sancțiunea statului.

Două sunt mijloacele ce influențează și contribue în acest mod la dezvoltarea conștiinței de cetățean.

Cel dintâi, este dezvoltarea mentalității, în mod general al individului, este perfecționarea stărei sale morale generale pentru binele său propriu, independent de orice considerație că face parte sau nu din stat. Desigur ca cetățean, el are și un rol special el este unul din suporturile statului, dar cunoașterea interesului general, acel spirit de pătrundere în prezent și de prevedere în viitor a acestui interes, este cu atât mai ușor cu cât vine din partea unui individ mai luminat, mai cultivat sufletește, mai ridicat

moralmente. *Școala și cultul moralității*, vor fi cele două pârghii ce vor servi educațiunii politice.

Dar mai este mijlocul de *specializare;* trebue intervențiunea statului ca să lumineze pe individ, că acsioma: „Statul sunt eu“, e baza solidarității sociale. Că astfel, să știe fiecare individ rolul ce trebue să aibă în organizarea și conducerea statului. Trebue deci inițiat în știința politică propriu zisă, trebue o *știință politică popularizată*, accesibilă maselor. *Votul universal obligator* e un mijloc de acest ordin cu mare însemnătate: desigur că e un cuțit cu două tăișuri; dacă masele sunt ignorante adesea ori, — și cu cât vor fi mai ignorante, mai ușor vor fi de influențat în ce privește aleșii reprezentanți politici ai lor, — totuși, prin faptul chiar al intervențiunei forțate a acestor masse în viața publică, ele se vor iniția încetul cu încetul în cunoașterea intereselor publice, și ori ce câștig în această inițiare este un progres mare pentru educația politică. Chiar numai acest apel forțat al Statului către individul cât de simplu, îl deșteaptă asupra însemnătății ce o are și el în conducerea și organizarea statului, îl convinge că în realitate Statul se bazează pe o conlucrare a tuturor.

Apoi, *contactul între masse și luminații oameni politici*, ar fi un alt mijloc de popularizare al politicei, de educație politică. Acest contact ar trebui reglementat și întreținut cu strictețe. Statul are obligația sacră să ia aceste măsuri tocmai în interesul său; el trebue să facă obligatorie aplicarea mijloacelor de educație politică a națiunei, și aceia căror trebue să li se dea însărcinarea obligatorie ar fi tocmai aleșii politici ai masselor ca reprezentanți ai lor. Ei trebue să expună înaintea publicului gestiunea

statului, cu scopul îndoit, de control public și indirect de cunoașterea și înțelegerea acestei gestiuni. Dacă statul e obligat a face învățământul public în general pentru copii și adolescenți, tot lui îi incumbă datoria de a pune bazele învățământului politic popular pentru adulți. Arèna publică va trebui consacrată ca sanctuarul acestui învățământ.

PARTEA II-a.

FORMAREA DREPTULUI PENAL

Forme de Drept.

Mobilele acțiunilor omenești formează domeniul moralei în general; ele determină raporturi între indivizi, între individ și societate, de o varietate pe atât de mare pe cât e de mare câmpul gândirei și al simțurilor, cu un cuvânt exigențele infinit de mari ale vieței umane, fie de ordin material, fie de ordin ideal; toate au ca scop realizarea vieței. Ele sunt cu atât mai diverse cu cât omul nu trăește în stare de izolare. El este angrenat în mersul social, care mers e necesarmente evolutiv, deci schimbător. Timpul are marca sa în aceste raporturi, într'o epocă și după epoci. *Morala* este oceanul vecinic în frământare, iar vibrațiunile moleculelor sale sunt ciocnirile de interese ale indivizilor, ciocniri de gândiri, de sentimente.

Dreptul este o parte din acest haos de raporturi este constatarea necesității unora din ele, reglementarea și ridicarea lor la rangul de datorii păzite prin sancțiunea constrângerei. Necesitatea lor e simțită de însuși necesitatea inexorabilă a vieței sociale.

Dreptul este o limitare de raporturi morale, alese aparte prin importanța lor, este o limită între aceia ce esta liber să faci și între aceia ce ești obligat.

Facultatea acestei alegeri o are societatea organizată într'o unitate personificată, statul, care pune formarea Dreptului sub protecția suveranității sale. Scopul acestei opere este interesul său în mod indirect, dar în fond interesul individului.

Această limitare a Dreptului de Morală este variabilă în timp după trebuințele sociale. Civilizația dă naștere la noi trebuinți. și noi schimburi se fac între cele două domenii: religiunea, înainte, era în domeniul Dreptului; astăzi credințele religioase sunt libere, ele au depășit această limită a obligativității pentru a trece în morală.

In raporturile de drept o distincțiune se poate face.

Ori ce raport de drept presupune două elemente: elementul activ care impulzează acțiunea, și cel pasiv care o primește, o suferă. Când cumpărătorul ne dă prețul, și așteaptă obiectul, elementul activ al raportului de drept este cumpărătorul, iar cel pasiv este vânzătorul; când insulți un funcționar public, elementul activ este agresorul, iar cel pasiv este Statul pe care-l reprezintă funcționarul său.

In ce privește elementul pasiv al raportului de drept, reflexul acestui raport, influența ce o poate aveà asupra altora poate să fie mai mare sau mai mică, mai mult sau mai puțin întinsă; și aci două subiecte trebuesc considerate, individul și statul.

Sunt raporturi de drept, care interesează mai mult individul de cât statul; atunci acelea au fost cuprinse într'o grupă aparte, denumită *Dreptul privat;* raporturile între creditori și debitori interesează

mai mult individul, de aceia ne achitarea unei polițe este de resortul dreptului privat.

Sunt alte raporturi de drept care interesează mai mult Statul de cât pe individ ; acelea, sunt grupate în așa zisul *Drept public*. Dreptul public la rândul său cuprinde Dreptul constituțional, Dreptul administrativ și Dreptul penal.

Dreptul constituțional cuprinde raporturile de drept ce privesc organizarea unității de stat, a puterei sale, suveranitatea, cu sub diviziunile acestei puteri. El regulează raporturile între guvernați și guvernanți, stabilește subordonarea individului către autoritatea ansamblului precum și raporturile Statului în afară.

Dreptul administrativ, reglementează efectuarea suveranității către supușii Statului, determinând delegații Statului pentru păzirea ordinei concepute și a mersului normal.

Dreptul penal, cuprinde raporturi speciale între individ și individ, între individ și Stat, pentru a căror păzire se prevăd sancțiuni prevăzute sub numele de *pedepse*. El cuprinde proclamarea unor anumite obligațiuni cetățenești, obligațiuni cu privire la respectul individului și al Statului și a căror călcare constitue așa zisa *infracțiune, delict* (luat în sensul general, crime, delicte propriu zis, contravențiuni).

In fine *Dreptul internațional*, care regulează raporturile dintre State, privite ca persoane, aceste raporturi fiind de ori ce ordin ca și pentru indivizi materiale (frontarii, patrimonii, etc.), sau de ordin spiritual, (incălcarea suvernității, crime de lèse majesté, etc.).

Drept și Morală. Sancțiune. Acesta fiind domeniul Dreptului, cuprinzând norme de conduită pentru

individ, care sunt sancţionate printr'o constrângere, fie că e denumită nulitate sau reparaţiune (Drept civil), fie denumită pedeapsă (Dr. penal), etc., ne întrebăm : celelalte norme ne cuprinse în drept, şi deci intrând în domeniul Moralei, rămân oare fără nici o sancţiune ?. Este oare firesc, este util ca faptele omeneşti fie bune, fie rele să nu aibă nici o răsplată de merit sau de demerit ?.

După cum e evident că existăm tot aşa e de logic şi de firesc ca fapta omenească să aibă răsplată, acest principiu e o lege de cauzalitate în lumea omenească ca şi în lumea materială neînsufleţită.

Statul, când face legi, se uită la interesul său, existenţa şi evoluţia sa; el nu reglementează de cât ceia ce-i este absolut necesar pentru atingerea acestui scop, el nu obligă de cât o conduită special armoniei totului.

Poate el să reglementeze şi să sancţioneze ori ce faptă omenească ?.

Această e imposibil, şi din mai multe puncte de vedere ;

1) Dacă Dreptul s'ar confundă cu Morala, el nu ar mai avea nici o stabilitate cât de scurtă. E adevărat, că Dreptul evoluează schimbându-şi domeniul său, când mărindu-se când micşorându-se; dar asta pe epoce mai mult sau mai puţin lungi, el face paşi, nu se schimbă ştiinţificeşte continuu. Ori, Morala are tocmai acest caracter de continuitate în evoluţia sa; în acest moment chiar, alte gândiri, noi scopuri, noi credinţe, etc., care să frământă în umanitate ; cum să le cuprinzi pe toate în reglemente precise, stabile ?.

Apoi cum să se poată cântări răsplata unei fapte bune sau rele, după conştiinţa morală pură ? După care criteriu ? Cum să se poată măsură recompensa

binefăcătorului care ajută pe un nenorocit sărac, sau pedeapsa aceluia ce a promis că va împrumută și nu se ține de cuvânt ? După satisfacția ajutatului sau reaua credință a promițătorului ? Cât sunt de mari acestea ? Pot ele să se măsoare ? Unde s'ar ajunge atunci cu reglementările ?.

E adevărat că, în ce privește interesul propriu al statului, pentru fixarea unei sancțiuni de drept, el întrebuințează o măsură de apreciere, dar, aceasta este luată după însuși acest interes și ceea ce e propriu al nostru se presupune a fi mai sigur de apreciat de cât ceia ce nu ne aparține. Desigur, că acest interes nu este în fond acel al unei singure ființe cu personalitate fizică distinctă, ci aparține unei mase colective de indivizi ; dar în acest caz, prin faptul că e comun acest interes, el este o rezultantă dintr'o mulțime de interese individuale, unele puțin dedesupt, altele puțin deasupra unui nivel aproximativ, care totuși, prin compensațiuni de minusuri și plusuri, dă aceia ce voim a fi, adică tocmai ceva precis cu insensibile sacrificii sau beneficii pentru unii sau pentru alții.

In lumea morală pură în general, adesea ori un gest cât de neînsemnat poate produce o indiferență sau o ofensă profundă, depinde de personalitatea celor puși în față. Cum se reglementezi aceste raporturi ? Dar apoi, sunt gândiri ascunse, care nu se manifestă extern nici odată, având totuși subiectul lor în afară reprezentat printr'o persoană : o intenție de incendiu sau de omor, pot fi genii al răului, ascunse sub o aparență blândă și surâzătoare; de unde le poți cunoaște ? Și aceste feluri de indivizi nu sunt mai puțini primejdioși pentru societate, de cât acei cari în adevăr dau foc sau omoară !. Dreptul

nu se erijează în închizitori de conștiință, că nu o poate face, deși asemenea conștiințe sunt o producție a ființei umane, sunt un fapt omenesc.

Iată de ce Dreptul rămâne țărmurit numai în realizarea scopului ce își urmărește Statul, adică interesul comun.

Faptele însă omenești, din afară de normele de drept, nu au realmente nici o sancțiune ?, adică *Morala pură lasă o absolută libertate a acțiunilor omenești ? este ea lipsită de sancțiuni ?.*

Legea cauzalității nu poate da greș și în materia vie. Sufletul este o emanație a materiei corpului, am putea zice este o stare anumită materială, cu calități și similare și deosebite: vibrațiune, radiațiune din fizica corpurilor, are corespunzătoare în lumea spirituală.

Ori ce fapt uman are două reflexe, sau unul din amândouă. Unul în lumea socială care-l înconjoară numit în genere *opinie publică*, a cărei putere de control și de apreciere e de multe ori mai eficace ca o penalitate ; ea își găsește aplicarea acolo unde dreptul e inoperant, fie în raporturile materiale fie în cele afective : boicotul unui comerciant speculant, ocolirea unui irespectos de părinți, etc., sunt dureri pe care le provoacă societatea în suverana ei considerare.

Mai rămâne în fine, un alt reflex al faptelor omenești, *conștiința*, chiar acolo unde opinia publică nu e sezisată prin exteriorizarea unei gândiri imorale; pentru unii e mai puternică poate de cât cea dintâi.—Conștiința morală, confundată în teocrație cu pedeapsa lui Dumnezeu, e desigur un frâu cu atât mai puternic cu cât nivelul moral al individului e mai ridicat. Ori cum, ea există negreșit într'o măsură mai mare sau mai mică la ori care, ea este

o consecinţă a constatărei noastre de legătură între *cauză* şi *efect*, lege care se repetă în fiecare moment în jurul nostru, care se constată de omul cult şi se simte de cel ignorant.

Am spus că intervenţia dreptului în toate raporturile morale pure este imposibilă, dar nu numai atât. Pentru foarte multe mobile ale acţiunilor omeneşti, scopuri din domeniul moralei în general, intervenţia unei sancţionări juridice este chiar *inutilă*. A munci, a-şi face un patrimoniu, a-şi perpetuă speţa, a se perfecţionă în toate modurile, sunt mobile care nu au nevoe de nici un impuls extern pentru a se realiza. Ele fac parte integrantă din necesitatea inexorabilă de a existà, ele îşi găsesc resortul lor în chiar faptul vieţei, după cum constatăm viaţa şi o acceptăm în mod necesar, tot astfel trebue să o acceptăm cu anumite atribute ale ei, atribute cari nu sunt de cât manifestările exterioare ale existenţei ; negarea lor este negaţiunea vieţei, este deci inutil a le provoca şi a le face obligatorii, căci ele sunt de la sine.

Drept privat. Drept penal.

A trage o limită între Drept şi Morală este atribuţiunea Statului, călăuzit de interesul colectivităţei. In domeniul Dreptului, ori ce sancţiune presupune o incălcare de interes, o trecere dincolo de ceia ce e just. O abatere de la Drept, este o revoltă a voinţei individuale în contra voinţei generale, şi sancţiunea este impunerea celei de a doua pentru a aduce pe cea dintâi în limitele justului.

Sancţiunea poate fi *reparatorie*, prin pierderea unei părţi de patrimoniu şi îndemnizarea victimei, sau, *expiatorie*, când cea reparatorie crezându-se nesuficientă, i se restrânge vinovatului libertatea indi-

vidual㠠într'o măsură mai mare sau mai mică (închisoare, muncă silnică, moarte).

Am spus că, dacă raportul de Drept se resfrânge mai mult asupra individului de cât a societăţei, atunci avem o normă de drept privat, iar dacă se resfrânge mai mult asupra societăţei, avem o normă de Drept public şi deci şi de Drept penal. Cum se poate stabili acest mai mult sau mai puţin, care este criteriul de stabilire al *limitei de demarcaţie între Drept privat şi Drept penal ?* Această e opera politicei de stat care cântăreşte şi decide, şi vom vedea cum.

O trăsătură caracteristică a Dreptului privat este *prejudiciul patrimonial*, deci şi sancţiunea reparativă prin excelenţă; când vânzătorul refuză a prestă marfa promisă, el cauzează o daună cumpărătorului atât prin lipsa ei cât şi prin întârzierea traficului ce contă să facă cu dânsa: vânzătorul e obligat a repară aceste pierderi, restituind preţul primit precum şi o sumă în plus pentru prejudiciul cauzat; este un interes lezat care trebue reparat.

Voinţa generală cere desigur ca fiecare să fie punctual în angajamentele sale, iar colectivitatea se găseşte satisfăcută când această inconsecvenţă se repară prin bani.

Din contră, ceia ce caracterizează Dreptul penal este *prejudiciul social.* Când omori, furi, înşeli, aceasta denotă o intenţiune criminală, o consituţie amorală a individului, care, dacă azi s'a manifestat faţă de unii, mâne se poate ridica faţă de alţii, e marca *pericolului general* şi reparaţia faţă de victimă nu ajunge. Morala strigă, ca să se ia măsuri preventive în contra celor ce ameninţă în viitor a repeta atentatul la viaţa şi avutul altora. Este prezumptia că colectivitatea se găseşte în faţa unui duşman comun, care

hotărește ca această colectivitate *să reacționeaze* ; e nevoe dar, de un mijloc educativ al culpabilului, care să-l corijeze schimbându-i morala, și făcându-l apt pentru sălășluirea în societate; e necesară dar o sancțiune expiatorie.

Poate că, în neținerea unui angajament de a da marfa la timp, motivul rezultă dintr'o relațiune exclusivă între cele două părți, că această abatere de la norma morală să nu se repete fața de alții, este prezumpția de localizare a raportului între părți, care se poate regula tot între ele. Simțul moral comun nu se simte jignit, reparația patrimonială ajunge.

Când se poate forma această prezumpție de localizare a prejudiciului, avem în genere o normă de Drept civil.—Sunt raporturi care se pot cu siguranță repartiza în Dreptul civil, și sancționa prin reparații materiale, și iarăși, sunt altele care cu siguranță se pot sancționa fără discuțiune prin pedepse expiatorii, în care prezumția de repetire devine o certitudine.

Dar să presupunem că ne aflăm în fața unui schimb, în care una dintre părți a prestat un obiect care știa că are o valoare neînsemnată față de obiectul primit, valoare aproape nulă, și că el cu deplină cunoștință a contribuit la crearea aparenței de a presta o valoare echivalentă; se dovedește dar intenția de a înșela; cum se sancționează această rea credință ? Este un fapt care se găsește la limita despărțitoare între Drept privat și penal. Sancțiunea reparatorie ajunge în acest caz ?.

Prin această analiză sumară ajungem forțamente la teoria pedepsei, la explicarea acestei noțiuni și a rolului ce-l are Statul în sancțiunea expiatorie.

Inainte de a ajunge acolo, și ori care ar fi criteriu după care se delimitează Morala de Drept,

precum și diferitele domenit de drept între ele, trebue să adougăm că aceste limite sunt schimbătoare și diverse după epoci și după caracterul general al Statelor.

Astfel, state teocratice consideră insulta divinității drept o crimă mai mare decât omuciderea într'un stat democratic ; pentru un stat absolutist, „lèse majesté" este un delict mai grav decât fașificarea monedelor într'un stat comercial, iar în statele agricole schimbarea hotarelor e mai rău pedepsită decât insulta armatei într'un stat militarist, și așa mai departe.

Nu numai atât, la aceiași națiune, simțul moral e susceptibil de schimbare în timp cu salturi neobișnuite uneori: Barbarii năvălitori în zece secole dearândul, cari au jefuit, au omorât și au despuiat, au devenit apoi în diverse părți ale Europei popoare liniștite ca Bascii, Galii, etc., cu o moralitate indulcită; Normanzii, cari acum populează o provincie frumoasă a Franței, sunt originarii briganzi ai mărilor și ai uscatului.

Totul e schimbător și relativ după timp și după caracterul prodominant al colectivității.

Mai mult încă, astăzi Morala trece printr'o criză recunoscută de toți cugetătorii contimpòrani ; să fie o contradicție între vechile credințe și cele noi ? să fie o discontinuitate morală rezultând din schimbarea cu desăvârșire a rădăcinilor vechi ale ei ? Religiunea în toate timpurile a fost terenul unde aceste rădăcini au fost sădite și conservate ; să fie o schimbare dela tot la tot în sursele religioase ale Moralei ? Adevărul este că o enervare generală domnește asupra înțelegerei Moralei moderne. Simbolismul și decadentismul în producțiile literare,

experimentalismul şi utilitarismul duse la exces în producţiile ştiintifice, moravuri noi necunoscute până aci, rezultate din curiozităţi şi satisfacţiuni maladive, simţuri perverse de o finețe neînchipuită, viţii noi, morfinism şi autosugestie, toate în fine dovedesc o puternică mişcare morală atât în lumea intelectuală cât şi între ignoranţi. Sentimentul respectului se disipă şi lasă locul uni simţ de onoare individuală exagerată dela burghez la uvrier, dela uvrier la rustic cum zice Tarde.

In adevăr statisticile noi asupra recidivei şi teoriile pozitiviştilor asupra criminalilor înăscuţi, pun în discuţie noi probleme asupra conţinutului Dreptului penal, asupra criminalităţei (în sens general) şi a represiunei.

Dreptul penal nu mai poate rămâne în marginile sale actuale şi toţi discută şi îi recunosc trebuinţa dar dificultatea de a-i schimba aceste margini. Va trebui să câştige nou teren sau să piardă pe alocurea.

Aceasta nu poate fi decât *o stare evolutivă a Moralei* şi deci forţamente şi a legislaţiei penale.

Umanitatea merge continuu înainte, progresul e legea imanentă şi continuă a societăţei.

In ultimul timp, prin stabilirea uşurinţei raporturilor între indivizi, între popoare, în lumea întreagă, influenţele morale s'au mărit simţitor: gândirile, credinţele, moravurile au zburat dela un capăt la altul al pământului, şi după cum zice bine Tarde în „les lois de l'imitation," aceste influenţe au fost fatale de la popoare mai evoluate la altele mai lente în această evoluţie, ele au fost conforme cu legea eternă a imitaţiunei. Religiunile s'au influenţat, moravurile, idealurile pur morale s'au influenţat

deasemenea. Nu trebue să ne mire, nu este un salt în aceasta schimbare, „natura non facit saltus", este o mişcare lentă pe care o constatăm în lumea înanimată şi la care se supune firesc şi omenirea.

Odată ce constătăm schimbarea limitelor morale în timp, precum şi acelor ce o separă de diferitele domenii ale Dreptului, şi în special de ale Dreptului penal, întrăm acum în discuţiunea fundamentului pedepsei şi al dreptului de a pedepsi, ca să se poată înţelege mai bine alegerea criteriului după care delimităm Dreptul penal de Morală şi de Dreptul privat.

Responsabilitatea penală şi dreptul de a pedepsi.

In aceia ce este penal şi nepenal, distincţiunea unui fapt omenesc care atrage o sancţiune penală, statul vine şi o face. El trage limita despărţitoare între ceiace este injust penalicește şi ceiace e imoral din punctul de vedere al moralei pure. El zice: cutare normă o proclam obligatorie; încălcarea ei, constitue o *infracţiune*, iar sancţiunea acestei încălcări va atrage o pedeapsă.

Dar care încălcare anume conţine infracţiunea, şi apoi de ce vine Statul şi o fixează sancţionând-o? Asta o vom vedea în explicarea conştiinţei umane şi a rolului statului, a raţiunei sale de a fi.

Conştiinţa faptei penale.

Propulsul intern. Omul este depozitarul unui fascicol de forţe native, care contribue la determinarea actelor sale, independent de orice influenţă externă; acest propuls intern este fiziologiceşte şi psihologiceşte evident. El nu este singurul mobil al faptelor umane, dar existenţa acestui mobil e indiscutabilă; în stare de izolare socială, influenţa sa

asupra conduitei omului este desigur precumpănitoare, şi cu atât mai precumpănitoare cu cât se găseşte mai aproape de solitudinea absolută, cum se mai zice în stare de natură; el este o emanaţiune a vieţei considerate individual şi fundamentul aşa zisei libertatea perfectă, de aci şi termenul de liber arbitru, în discuţia responsabilităţei omului.

Care sunt cauzele formărei acestui propuls intern? Sunt două: *ereditatea şi educaţiunea.*

Cea dintâi e aşa de importantă, încât au fost gânditori cari au redus totul la dânsa. Astfel, Schopenhauer în teoria fatalismului său, redă omul ca o evoluţie fatală şi apriorică a constituţiei organice embrionare; este o exagerare în teoria lui cum este şi o exagerare în ceiace se spune că: „în om vezi pe strămoşii lui". Ce este atunci civilizaţia vecinică în progres?

Este evident că fiziologia unui individ se taxează în bună parte după aceia a părinţilor săi, care prin naştere îi imprimă fermenţi de viaţă din însuşi structura lor fiziologică, cu calităţile ei, cu predispoziţii anumite de dezvoltare şi perfectibilitate. Noul născut e un atom expansibil după natura lui constitutivă, dar această expansiune nu se face la toţi în acelaş mod; depinde când se stimulează, cum se orientează şi care-i sunt spaţiile de oprire.

Aceste circumstanţe ale expansiunei le îndeplineşte educaţiunea.

Nu vorbim de importanţa ei, practica o dovedeşte, dar se poate discută care din cele două influenţe preponderează în dezvoltarea individului.

A se zice că educaţia e totul, este iarăşi o exagerare, după cum e absolut falş a zice că poţi face totul din nimic. Ceace ştiintificeşte se poate luă ca

exact, este că, fiind date două calităţi ereditare perfect egale, educaţii diferite în intensitate vor da efecte diverse şi viceversa, iar ceiace deasemenea se poate ştiinţificeşte afirmă este că tatăl e divers de fiul şi de descendenţii acestuia; ceiace însemnează că educaţia, funcţiune organică postumă naşterei, influenţează în mod propriu asupra firului descendent al speciei.

Ca o cosecinţă logică pentru ştiinţa criminologică, ar fi pe deoparte *izolarea sexuală a criminalilor*, *şi ferirea contactului periculos*, prin stabilirea pe categorii a criminalilor după gradul lor de perversiune.

Propulsul extern. Dacă omul ar trăi izolat, el ar avea o funcţie aproape exclusivă a propulsului său intern, o libertate aproape absolută în conduită; zic aproape, căci chiar în starea de natură, omul se izbeşte de opririle mute ale forţelor naturale; încât chiar în această stare, propulsul intern nu este absolutamente singur.

Unul din atributele vieţei este sociabilitatea; omul se naşte şi trăeşte într'un ansamblu, şi prin aceasta, personalitatea lui e obiectivul unor influenţe de forţe, care emană pe deoparte din lumea inanimată, iar într'o mai mare porţiune din lumea socială: toate aceste forţe, unele mai mari, altele mai mici şi alte sensibile numai pentru câţiva, formează o atmosferă vie particulară fiecăreia, şi îl întovărăşeşte tot timpul vieţei: este echivalent cu haosul de forţe, atracţiuni, lumină, căldură, electricitate, radiaţiuni invizibile, la care e supus orice astru în universul eteric. Aceste forţe externe formează propulsul extern.

Propulsul intern e variabil cu educaţia, el reprezintă stadii, deşi schimbătoare din timp în timp,

el reprezintă grade ale capacității personale, mergând regulat în mod ascendent sau descendent; propulsul extern e variabil în mod neregulat dar continuu și infinit.

Propulsul extern este în cea mai mare parte un efect al sociabilității, dar a se zice că omul este un produs social, este a anihila cu desăvârșire efectul propulsului intern, al potențialului individual exclusiv, este a-l nega. Determinismul social e tot așa de falș ca și liberarbitrismul absolut, ele nu se exclud ci conlucrează, și obiectul lor e ființa umană.

Resultanta morală. Din antagonismul celor două masse de forțe, interne și externe, resortează mobilul oricărei acțiuni. Omul se mișcă, gândește, întinde mâna, ucide, împins de o rezultantă între cele două propulsuri: individul e materia inertă pusă în mișcare de această rezultantă; în ea rezidă natura oricărui fapt moral sau imoral, a oricărui raport fie de Drept privat, fie de Drept penal, fie de domeniul pur al Moralei.

Această rezultantă, numită morală cu drept cuvânt, este caracteristica conduitei omenești; în intensitatea ei se poate cântări măsura cu care trebue judecat faptul omului în reflexul său social. Un om ucide: liberarbitriștii întreabă cine este, determiniștii sociali întreabă pe cine a ucis și în ce împrejurări se găseau; aceste întrebări trebue puse deodată și de altfel în acest mod e orientată și justiția penală de azi.

Conștiința perfectibilității, responsabilitatea.

Perfectibilitatea este un atribut al vieței. această posibilitate de a ameliora personalitatea noastră e tot așa de conștientă ca și existența. Oricât de ignorant de înapoiat, ar fi individul, el are această

conștiință într'o măsură mai mare sau mai mică. Se găsește la începutul unei acțiuni: rezultanta morală îl determină și se mișcă, acționează; conștiința perfectibilității îi arată că nu a trebuit să acționeze, rău a făcut; de atunci începe responsabilitatea; recunoaște singur că a lipsit ceva pentru a-l determină în sens contrar, de a nu făptui.

Această conștiință a lipsei sale de perfecțiune este conștiința morală, este socoteala ce și-o face fiecare că putea să fie mai bun, mai perfect în cutare raport cu alții; toți criminalii își dau seama că fac rău când ucid, dar o fac, conștiința lor morală n'a ajuns la puterea necesară de determinantă, individul este deci încă perfectibil.

Această susceptibilitate conștientă de perfecțiune e *însuși responsabilitatea*, e echivalentul său absolut.

Când această conștiință de perfectibilitate lipsește, nu este responsabilitate; somnambulul, nebunul, hipnotizatul nu au această conștiință, ei nu sunt responsabili; bețivul, ramolitul, au această conștiință diminuată și în această măsură se diminuează și responsabilitatea.

De unde provine însă acest conflict între rezultanta morală acționatoare și conștiința perfectibilității la un criminal? Vine de acolo că el nu înțelege rolul său social, ingnorează că Statul se bazează pe interesul comun, că atunci când ucide atacă statul, că statul e el însuși și că atacându-l să atacă pe sine însu-și. Conștiința interesului comun, a ordinei sociale, îi lipsește complect sau o are într'o măsură nesuficentă: educația politică a individului este pârghia indispensabilă a formărei Dreptului și a susținerei lui.

Rolul penal al statului. Infracțiunea.

Perfectibilitatea are un ideal, este dorință până la care ori ce individ trebue să-și desvolte facultățile sale; acest ideal este variabil, el formează conținutul moral al fiecărui individ. Limitele acestui conținut formează *răspunderea morală*: nu ajuți pe nenorocit ca să-l scapi de la moarte; simțul tău moral te consilia s-o faci, n'ai făcut-o, rămâi cu o răspundere morală sancționată prin *mustrarea conștiinței.*

Care sunt însă limitele acestui conținut de unde să înceapă *responsabilitatea penală?* Aci intervine opera statului. El pune ca punct de plecare în această apreciere rațiunea lui ca Stat, adică necesitatea asigurărei vieței și prosperărei sociale, interesul său care e și interesul fiecăruia. El zice: până aci îți cer gradul tău de perfectibilitatea, până aci îți impun să înțelegi interesul tău că e și interesul comun, aceasta e limita conținutului moral, pe care ți-l cred indispensabil pentru a fi un *om social;* ceia ce întrece în perfecționare peste aceasta, e superfluu pentru existența mea, intră în domeniul evoluționist al Moralei și o abandonez sacțiunei opiniei publicei și conștiinței tale proprii. Până la această limită de dezvoltare morală, îți pretind să balansezi egoismul tău cu protecționismul direct al altuia, adică al ansamblului din care faci și tu parte. Statul proclamă dar în idealul perfecționări individului și un element mai ascuns, nevizibil imediat în conservatismul individual, pune dar în cumpăna rezultantei sale morale și interesul comun, pentru a face parte din propulsul intern al individului; din acest punct de vedere Dreptul penal apare net cu caracterul educativ.

Această forjare, pe care o întreprinde Statul, e în scopul nu al socializărei individului, căci el e sociabil din chiar faptul vieței, dar în scopul unei socializări speciale, concepută după epoci și după caracterul Statului, este un calapod în care trebue să încapă fiecare cetățean, mai mult sau mai puțin comod.

Cum se determină însă acest calapod, cum se fixează cu alte cuvinte acel conținut moral indispensabil fiecărui individ, acel grad de perfecționare cerut necesar minimal pentru asigurarea ordinei sociale concepute? Mai înainte de a răspunde trebue să adougăm că gradul de perfecționare al individului este prezumat variabil și este cerut divers după obligațiunile sociale în general.

Este o anumită perfecționare prezumată fără de care se comite o încălcare a unei norme de Dr. privat, comițându-se astfel un delict civil, cu o sancțiune în general reparatorie.

Este o altă anumită perfecționare fără de care se comite o abatere de la normele Dreptului penal, ceia ce se chiamă cu alte cuvinte infracțiune sancționată printr'o pedeapsă.... și așa mai departe și pentru domeniul pur moral.

Ce este însă infracțiunea? Ce este penalitatea?

Conștiința perfectibilității, deci responsabilitatea, este immanentă ființei umane; ea este la copil, la adult, la ignorant ca și la omul cult într'o măsură proporțională.

Ne aflăm dinaintea unui fapt, un raport de interese; conduita individului este provocată de rezultanta sa morală, însă critica acestei conduite este însuși conștiința sa, aprobatoare sau reprobatoare, și în acest din urmă caz este constatarea că nu a ajuns încă la gradul de perfecționare suficientă, ca să se

oprească în actul său, că deci este responsabil şi pasibil de o pedeapsă.

Plătirea binelui cu bine şi a răului cu rău este în conştiinţa noastră, ea formează cum zice Kant *justiţia absolută.*

Ea este o consecinţă a legei. care leagă cauza de efect; Justiţia zice Spencer, este egalitatea de tratament. Această legătură, între faptul şi compensaţiunea lui, nu e teoretică, nu este o creaţiune artificială a filozofului, dar e o aplicaţiune infinitezimală a determinismului universal; fie care fenomen, o scânteere cât de mică, o vibraţiune cât de neînsemnată, are consecinţele repercusiunei sale.

Justiţia penală constitue legătura între trebuinţele şi satisfacţiunile omului, între actele şi preţuirea lor bună sau rea; ea rezidă în ceia ce se chiamă echitate, acel reflex al cauzalităţei în mintea fiecăruia. Ea formează pentru ignorant simţul dreptăţei, pentru cult conştiinţa ei.

Acest lucru e aşa de adevărat în cât se ştie că criminalul e convins mai dinainte de meritarea pedepsei; ceia ce-l hotăreşte totuşi de a face e speranţa impunităţei, scăparea lui de sub imperiul legei: astfel, M. Simon în „Cité Chinoise", la poporul unde se crede că improbitatea este cea mai dezvoltată, ne povesteşte că a văzut cum cei acuzaţi ofereau ei însu-şi picioarele pentru a fi încătuşate; mai mult încă, sceleraţi, care făceau ruşinea familiei, se ofereau ei înşăşi a fi executaţi în locul altor condamnaţi.

Penalitatea apare dar ca o consecinţă fatală a infracţiunei; ea este efectul inevitabil a celei dintâi, *e o aplicaţie a legei cauzalităţei* sădită în conştiinţa noastră. Ea nu are altă raţiune de cât că este inexorabilă ca şi viaţa noastră; ea se constată în satisfac-

ţiunea ce simţim când culpabilul a fost pedepsit şi în regretul că a scăpat pedepsirei.

Statul, acest conglomerat de indivizi, acest fascicol de interese, trebue a prezumà în rezultanta morală a fiecăruia şi conştiinţa rolului ce-l are fiecare-ca om social. In faţa unui anumit raport de interese între doi, conţinutul moral determinant pe care trebue să-l ceară, va trebui să fie cel prezumat *că se află în majoritatea membrilor săi.* Această majoritate hotăreşte reglementarea şi sancţionarea raportului: conştiinţa responsabilităţei acestei majorităţi, va trebui să fixeze gradul de responsabilitate legală, iar intensitatea sancţiunei legale, va fi acea prezumată în conştiinţa de echitate a acestei majorităţi

Statul zice la toţi; în atare raport de interese îţi cer anume *grad de perfecţionare,* fiindcă acesta e gradul de perfecţionare pe care-l prezum în majoritate, acest *nivel moral determină o curbă limită;* cei cari cad prin conţinutul lor moral, prin rezultanta lor morală, sub acest nivel sunt susceptibili de a cădea într'o călcare de drept, ei nu au o perfecţiune suficientă pentru a satisface Dreptul, se conduc anti-social, ei sunt încă perfectibili pentru o asimilare în majoritate, şi sancţionarea incălcărei de Drept le va servi pentru această perfecţionare.

Responsabilitatea celor din minoritate este cu atât mai mare cu cât dovedesc că e mai depărtat conţinutul lor moral de cât nivelul moral limită a majorităţei, şi cu atât e mai intensivă sancţionarea, aplicându-se astfel legea cauzalităţei.

Corpul social de conducere este această majoritate, ea impune, şi minoritatea trebuie să-i fie subordonată.

Mărimea responsabilităţei delicventului se mă-

soară deci după depărtarea perfecţiunei sale de aceia a nivelului moral limită a majorităţei. Nu numai atât.

In ce priveşte felul acestei resposabilităţi, adică mai bine zis, felul sancţionărei unei incălcări de drept proclamată de majoritate, se orientează după prezumpţia conştiinţei acestei majorităţi, tot după conţinutul moral al ei.

Intr'un oare care raport între indivizi, sancţiunea să fie *reparatorie* sau *expiatorie*? Cu alte cuvinte acest raport să fie proclamat obligatorii de Drept privat sau Drept penal?

Statul prezumă aci tot asentimentul majorităţei.

El va alege toate normele de drept sancţionate prin compensaţiuni patrimoniale, şi le va grupa într'un domeniu aparte sub denumirea de Drept privat (civil sau comercial), după prezumpţia unei asemenea operaţiuni din partea majorităţei ansamblului social. Va obligă restituirea preţului sau plata de daune interese totdeauna acolo unde pruzumă că majoritatea o doreşte în acest fel.

Şi iarăşi, va alege acele norme de conduită obligatorii sancţionate prin pedepse privative de libertate, acolo unde prezumă că majoritatea o cere,

Această unisonanţă a majorităţei constitue ceia ce se chiamă în general simţul comun al dreptăţei, bunul simţ.

Am zis prezumţie şi nu certitudine, căci realmente legea nu se face printr'un control efectiv de conştiinţe. Legea nu e bună, că se constată apriori, ci pentru că se prezumă că este conform cu cerinţele majorităţei; rămâne în urmă să se verifice prin efectele ei practice. Aceasta e aşa de adevărat în cât, nu de puţine ori se aude zicând de cineva care nu

cunoaște un text pozitiv, că legea nu poate să zică altfel, pentrucă nu e logic, pentru că n'ar fi util.

Rezumând dar, vom putea zice: *infracțiunea este conduita individului ne ajuns încă la nivelul de perfecțiune morală a majorității, într'un raport determinat de această majoritate. Penalitatea este sancțiunea echivalentă a infracțiunei, socotită de majoritatea cu un acelaș nivel moral.*

Determinarea normelor de Drept penal constitue Dreptul pozitiv. Consimțimântul majorității este așa de inerent confecțiunei legilor, în cât în această necesitate își găsește explicarea sistemul reprezentativ parlamentar. Deși nu este un metod științificește precis, totuși presupune o aproximație satisfăcătoare.

Dreptul de a pedepsi. Dacă trebuința pedepsirei este învederată, este însă o altă chestiune. de a ști, cine are acest rol. Cine e depozitarul sancțiunilor penale?

Acest rol al impunerei pedepsei, are un istoric, ce își găsește explicarea în evoluția concepției de sociabilitate al individului, din concepția utilitaristă asupra lui, ca membru social.

Teoria *utilitarismului social* este relativ modernă; ea își găsește susținătorii în majoritatea cugetătorilor contimporani, cari de și au diferite puncte de plecare în construcțiile lor filozofice, au însă comun această doctrină, că scopul pedepsirei delicventului este utilitatea socială. Societatea pedepsește, căci e în interesul său, este spre folosul tuturor, pentru a *intimidà*, *exemplificà* și a opri repetarea.

O variantă a acestei teorii a ulitarismului social, este *apărarea socială*. Societatea se consideră ca o ființă vie, care reacționează la ori ce atac din afară; o amenințî, ea se apară; o lovești ea te pe-

depseşte; urmează deci legea organică a fiinţelor individuale. Apărarea socială, prin pedepsirea culpabilului este o *lege a conservărei*, deci de o utilitate inexorabilă existenţei sale. Pozitiviştii în cap cu Lombrozo, Garofalo, Enrico Ferri etc., erijează apărarea socială ca singura bază a dreptului de a pedepsi.

Utilitarismul considerat astfel în mod larg, combinat cu *justiţia absolută*, care comandă a răsplăti pe fiecare tocmai după faptele sale, este proclamat de Rossi, în tratatul său de Drept penal (1829) ca fundamentul acestui drept; este adevărat că doctrina lui Rossi a dominat şi orientat spiritul legislaţiei penale contimporane.

A restrânge justul atât numai pe cât este în interesul comun, pe cât deci utilitatea o cere, este după el adevăratul criteriu al Statului de a decretă pe deapsa.

Nu ne îndoim că utilitarismul social aşa înţeles, fie că îl privim ca ordonare sau apărare socială, şi aplicat şi ca un moderator al justiţiei absolute, nu ne îndoim zic că el este un atributiv de drept al Statului. Statul există, el deci are dreptul de a se conservă. Utilitarismul social este fundamentul logic al dreptului de a pedepsi al Statului. Acest utilitarism însă, trebue privit din două puncte de vedere: 1) din punctul de vedere al elementului pasiv al actului, victima, deci şi Statul, şi 2) din punctul de vedere al elementului activ al faptului, agresorul; este şi acesta un membru al societăţei, este şi el un mic fir din fascicolul social, care colaborează la mersul comun.

Comiţând faptul, a căzut în eroare faţă de societate: aceasta, are drept, sub cuvânt de utilitarism al ansamblului, de a-l distruge, de a-l scoate cu de-

săvârşire din angrenajul social? Nu este în însuşi interesul social şi spre folosul comun ca acest culpabil pentru moment, *să fie ajutat a se perfecţionă?* Nu este oare util, ca pedeapsa să nu fie numai exemplară şi intimidantă pentru ceilalţi, dar să fie şi *educativă* şi pentru culpabili? Pozitiviştii zic: distruge-l! Noi zicem: *perfecţionează-l* şi *utilizează-l!*

Perfecţionismul. Teoria pedepsei.

Perfecţionismul apare deci inevitabil ca o latură a utilitarismului social, utilitarismul privit în mod absolut, ne neglijându-se nici un factor de aport social, fie chiar acela agresorul: codurile de drept trebue să fie cărţi de didactică socială.

Cu acest dublu caracter de apărare socială şi de perfecţionism a celor perfectibili, utilitarismul apare în mod complect ca un atribut al dreptului suveran al Statului de a pedepsi.

El este o extensiune în mare a dreptului minuscul a autorităţei părinteşti: pedeapsa impusă de „pater familias" este în mod direct spre folosul familiei, dar indirect în interesul însu-şi al fiului culpabil.

Perfecţionismul, privit astfel în fundamentul dreptului Statului de a pedepsi, are multe *consecinţe* în confecţionarea dreptului pozitiv, atât în ceiace priveşte justiţia preventivă cât şi cea expiatorie. Vom vedeà mai târziu aceasta.

Istoric. — Nu în suveranitatea Statului a rezidat în totdeauna dreptul de a pedepsi; în dezvoltarea popoarelor se disting trei faze.

Perioada răsbunărei.—Se caracterizează prin dreptul de *răzbunare personală* (vindicta, vendetta, faida...); victima are dreptul de a se satisface, aplicând ea

însăşi sau familia ei pedeapsa meritată agresorului sau familiei acestuia: talionul (dinte pentru dinte) se găseşte în cele mai vechi legislaţii la începuturile civilizaţiei fiecărui popor. Această răzbunare personală a victimei este moderată pe alocurea cu compensaţiile pecuniare, facultative la început, obligatorii în urmă, dar origina lor este tot în această satisfacţiune individuală a victimei.

Perioada expiaţiunei religioase. Dreptul răzbunărei personale evoluiază în *expiaţiune*, dictată de divinitate; această expiaţiune îşi găseşte obârşia sa în religie. Preoţii, reprezentanţii Dumnezeirei pe pământ, sunt depozitarii dreptului de a pedepsi; ei lovesc în numele lui Dumnezeu; Indienii, Chinezii, Egiptenii, Galii, s'au caracterizat prin această perioadă.

Perioada etatică. Interesul comun se întrevede în aplicarea pedepsei: dreptul de a pedepsi, din expiaţiune religioase devine o necesitate de stat. Nu se urmăreşte numai satisfacţiunea victimei sau a divinităţei prin pedepsire, ci mai cu osebire interesul Statului, pentru ordinea şi asigurarea vieţei sale normale. De la preoţi, acest drept trece la organe delegate a puterei laice; Dreptul devine un atribut al suveranităţei Statului. Secolul al 18-lea în Europa e mântat de aceste noi idei în stabilirea legislaţiunei penale.

Tranziţia de la o perioadă la alta s'a îndeplinit în mod lent, divers în timp, şi la diverse popoare.

Grecii şi Romanii în antichitate sunt cele două popoare cari au evoluat aproape complect prin aceste trei perioade.

Popoarele Germanice, în centrul şi vestul Europei, au arătat o oprire bruscă în evoluţia Romană, reîntorcându-se la barbarie cu răzbunarea personală,

cu acel „Werghel, Fredum“, conformându-se apoi încet, încet, evoluției necesare, dictată de mersul social.

Timpurile medievale sunt încă sub imperiul religiunei și a-l espiațiunei divine, și de abia în sec. XVIII-lea apare ultima perioadă a acestei evoluțiuni.

Dar și astăzi sunt popoare înapoiate ca Tuaregii și altele din Africa, care sunt încă sub imperiul răzbunărei personale. Istoria se repetă prin circomvoluțiuni sub ochii noștri în decursul timpului.

Care va fi viitoarea concepție a dreptului de pedepsire? Ce treaptă nouă de evoluționare va păși utilitarismul social astăzi în vigoare? Desigur că perfecționismul individual va comptă în această evoluție.

Procedura penală nu a luat mai puțin parte la această evoluție mergând umăr la umăr cu rolul împărțirei justiției.

In perioada răzbunărei, procedura este *acuzatorie;* victima sezisează singură un arbitru de judecată, acuză public, adună probele, se dezbate contradictoriu, și arbitrul ales își dă verdictul.

Perioada inchizitorială, împrumutată din juridicțiunile religioase; judecătorul este un organ public, un funcționar stabil, el adună probele, procede din inițiativă proprie, în mod secret și necontradictoriu, ceiace constitue o diferență fundamentală de sistemul acuzatoriu. Această procedură este caracteristică perioadei expiațiunei religioase, și a servit ca o armă teribilă și crudă în gestiunile politice ale monarchilor din timpul mediu și o parte din timpurile moderne.

In fine *procedura modernă*, sistem mixt, combinat din cele două sisteme anterioare, caracterizat prin publicitate, prin urmărirea din oficiu a delic-

ventului, în mod obligatoriu, cu un judecător public și stabil care adună probele și face instrucția contradictoriu; un sistem cu garanții de evitare a impunității, dar de o administrare liberală a justiției.

Gradarea pedepselor.—O consecință a principiului utilitaristic al pedepsei este desigur gradarea pedepselor. Considerând acest utilitarism cu privire la *apărarea socială*, aceste pedepse trebue să fie în raport cu importanța pe care majoritatea o dă obiectului delictului. Dacă pedeapsa este un fel de compensație a agresiunei suferite, desigur una e când se fură un cal, și alta e când se ucide un om; și iarăși, e diferită când insulți un particular sau un funcționar public. Pedeapsa dar se moderează după cum simțul moral comun o cere, în raport cu importanța socială a prejudiciului cauzat, fie material, fie moral. Cu drept cuvânt se poate zice, că codul penal este o oglindire perfectă a rolului ce-l joacă în existența Statului, ființa, patrimoniul, familia, onoarea, religiunea, morala. Așa în cât din acest punct de vedere s'ar puteà gradà delictele (sens general) *în delicte de periclitarea existenței, delicte patrimoniale, delicte de natură ideală.*

Din punctul de vedere al subiectului lezat, o gradație se face după cum subiectul pasiv al delictului este individul, Statul sau societatea, și atunci avem *delicte private* propriu zise, *delicte în contra Statului,* (trădare, comunicarea inamicului de planuri de războiu etc.) și *delicte în contra societății* (incendiu ruperea de zăgazuri, monede falșe, etc.).

Din punctul de vedere al scopului *perfecționist al pedepsirei*, o gradație a pedepselor se impune, avându-se în vedere gradul de responsabilitate al subiectului delictului, adică gradul său de imperfec-

ţiune faţă de nivelul moral al majorităţei. Credem că această parte constructivă a codului penal e cea mai anevoioasă.

Este greu de a deosebi până unde utilitarismul social să meargă cu caracterul de apărare socială, şi de unde să înceapă caracterul educativ, perfecţionist al pedepsei. Aci intră cazurile de *iresponsabilitate* (nebunie, hipnotism, somnambulism, supunerea la autoritatea superioară, etc.) apoi cazurile de *responsabilitate diminuată*, adică de imperfecţiune accentuată (sexul, vârsta, starea de beţie, de ramolisment, boala accidentală). Aci, îşi are locul şi rolul său judiciar medicina legală, expertiza fiziologică a culpabilului.

Tot aci intră studierea şi cunoaşterea caracterelor slabe, impresionabile, voinţele slabe, şi delictele accidentale.

Trebue văzut până la ce punct *mijloace preventive* sunt suficiente şi de unde să înceapă mijloacele represive, ca educatoare, perfecţioniste. Nu găsim din acest punct de vedere în deajuns a atrage atenţiunea asupra mjloacelor preventive,

Sunt cazuri când o anumită ordonare a vieţei, o anumită reglementare a muncei să complecteze asimilarea socială a individului. *Case publice de educaţia socială* şi patronate de stat, cu acest scop, ar fi salutare; ele ar fi un fel de internate pentru adulţi fără caracter infamant, dar obligatorii de Stat.

Alcoolismul, această plagă socială conţine fermenţii crimei; impozite fiscale ridicate ar remedia in mare parte răul.

Parazitismul social, atât a celor săraci cât şi al celor bogaţi, este iarăşi o imperfecţie socială. Munca innobilează şi crează virtuţi. O catagrafie

a mizeriei ca şi a bogăţiei trebue să fie opera Statului.

Vagabondajul nu trebue să existe ca delict; după cum legile lui Dracon nu prevedea parricidul ca un delict pentru că nu se concepea o asemenea monstruositate, asemenea nu trebue a se concepe un om fără cămin şi fără o profesiune; deşi obligativitatea muncei ar fi o eroare, şi inutilitate socială, luată aseastă obligativitate în mod absolut, însă, într'o măsură, ea poate să aibă o raţiune; sunt avortoni sociali, în majoritate copii, aruncaţi în lume la voia întâmplărei, fără nume şi fără familie, supuşi la toate intemperiile vieţei, care strânşi în casele Statului de educaţie socială, ar diminua numărul delicvenţilor; trataţi blând, învăţându-i o meserie pe care nu o au, deprinzându-i a-şi disciplina caracterul, ei pot deveni în urmă nişte elemente sociabile şi folositoare.

Parazitismul celor îmbogăţiţi din întâmplare (moştenire, donaţiuni, etc...) trebue combătut prin impozite fiscale drastice. Cu tot folosul economic al circulaţiei bunurilor, prodigalitatea excesivă, absenteismul, etc., denotă o absolută inperfecţie socială. Un om fără nici un fel de muncă este un ferment anti-social; din punctul lui personal de vedere, Statul trebue să reacţioneze.

Abolirea pedepsei cu moartea apare iarăşi ca o consecinţă logică a caracterului perfecţionist al pedepsei.

Nu discutăm aci argumentele clasice şi istorice pentru şi contra acestei pedepsiri; facem o simplă citare de deducţii.

Omenirea a făcut un pas considerabil în evoluţia contra pedepsei cu moartea. Astăzi apar absurde şi monstruoase, torturile mortale ale inchiziţiei ca

să stoarcă mărturisirea blastemului în contra unui pontif.

Intâi de toate viața este și trebue să rămână sacră; atacând viața, loveşti în Dumnezeire, al cărui mister și adorațiune va domină atât timp cât va există un singur om, care să privească cerul și să cugete la înfinitul ce-l înconjoară.

Nu trebue teorii pentru a repugna omorul. Ajunge resentimentul oricui la comiterea unui asasinat, sau oroarea mulțimei dinaintea unei execuții prin ardere sau ghilotină. Este puterea divină care protestează în noi, este această conștiință că viața este și trebue să rămână intangibilă. Existența noastră nu este un produs social, societatea nu poate distruge aceia ce nu e opera ei, ea nu poate decât să modeleze această existență dar nu să o suprime.

Dar se poate zice: asasinul care ucide, nu suprimă el viața altuia? Nu comite el un sacrilegiu prin această violare a creațiunei? Nu este oarecum consimțământul său aprioric că și el e susceptibil de a o suferi și deci să dee dreptul soçietăței a-l pune în execuțiune?

Nu! Asasinul ucizând comite un rău. Societatea nu poate să vină a comite un al doilea rău la fel, în chiar persoana culpabilului. Statul se prezumă a avea în suveranitate, înțelegerea superioară a acestui principiu de inviolabilitate a existenței. Voește să întimideze prin pedepse exemplare aplicându-și principiul utilitarism de apărare socială? Totul poate fi practicat, muncă silnică, expatriarea prin colonizări, orice, afară de ridicarea vieței. Statul ca ultimă și cea mai înaltă instanță de judecată trebue să-și impue respectul vieței ca un principiu.

Lăsând la o parte erorile judiciare în condam-

naţiuni capitale care nu se mai pot îndreptă, dar privind utilitarismul social al pedepsirei din *punctul de vedere perfectionistic*, aceasta consideraţiune, şi numai aceasta singură, ajunge pentru abolirea pedepsei cu moartea.

Să nu se facă aci comparaţia asanărei sociale cu operaţia de extirpaţie a chirurgiei. Stinţificeşte nu se poate compara un organ corporal cangrenat cu un criminal în care rămân multe resurse de viaţă, dacă nu morale, dar fizice, care departe de a fi dăunătoare societăţei din contră pot fi utile.

Nu mai vorbim de cazurile de o imediata resurecţiune morală, care sunt uneori adevărate surprize; dar chiar la criminalul mai înrădăcinat, nu mai poate rămânea nimic de utilizat pentru societate? Dacă n'ar fi decât folosul direct al Statului, prin întrebuinţarea puterilor pur fizice al condamnatului, ca un animal puternic şi cu o inteligenţă superioară a altor animale de muncă, şi tot ar însemna ceva.

Dar chiar această muncă impusă şi reglementată cu un beneficiu mic pentru o ameliorare de tratament, îi serveşte delicventului drept o şcoală pe care nu a învăţat-o fiind liber; este un mijloc, de disciplinare a moralului său, dintre cele mai eficace; este picătura de apă care sapă încet dar continuu malul de care să izbeşte.

Invăţătura şi obişnuinţa de a munci, este învăţătura şi obişnuinţa de a fi onest; şi chiar dacă efectul său se vede după un timp mai îndelungat, tot e un câştig pentru moralitatea publică. E de ajuns ca, chiar după 20 ani de muncă silnică, un condamnat să se reîntoarcă printre ai săi sau cunoscuţi, cu moravuri schimbate şi cu adevărată căinţă,

pentru ca el să rămână ca un impuls viu de îndreptare pentru cei ce au apucat drumuri rele: convingerile bune să insuflă mai puțin prin acei ce se pedepsesc de cât de acei ce se reîntorc la căință.

Cum se poate însă concilia *teoria războiului* cu inviolabilitatea vieței și principiul perfecționistic al pedepsirei ?

Zicem că viața este sacră și cu toate acestea generalii victorioși sunt sărbătoriți după masacrele de mii de oameni atât de ai lor cât și de ai inamicului ! Cum să se aplice principiul perfecțiotistic al pedepsei față de o națiune agresivă și cauzatoare de atâtea omucideri ?

Consecinte teorii noastre, afirmăm că războiul este un rău social, este o anarhie în omenire. Incercarea de omucidere a unui individ față de altul este comparabilă cu prăvocarea de războiu a unei națiuni față de alta, și după cum un criminal își face rău și lui, prin consecințele legale ale actului, chiar dacă momentan nu o crede, iar pe dealta și societății prin anihilarea unui membru social (victima), tot asemenea faptul războiului are un dublu reflex atât în națiunea agresoare cât și în cea atacată: mii de vieți sacrificate și de o parte și de alta.

Războiul ar trebui oprit chiar în intenționea unui Stat, iar atunci când materialmente ar fi imposibil, o sancțiune a acestui delict al unității de masă se impune, dar nu prin distrugerea acelui Stat, ci prin mijloace de perfecționare, spre a-l face să ajungă la nivelul moral al majorității omenirei întregi.

Care e puterea însă de esență superioară, care să sancționeze delictul internațional al războiului, sau care să satisfacă justele pretențiuni ale națiunei hotărâte de a-l comite ?

Prin analogie, după cum în interiorul unui Stat, suveranitatea lui intervine ca să sancţioneze delictul individului contra individ sau să-l prevină prin satisfacţiune, asemenea, între State, trebue să intervină autoritatea omenirei întregi sau cel puţin a grupărei de State, pentru a regulă conflictele între Stat şi Stat, conflicte care ar putea duce la războiu.

Sancţionarea internaţională a războiului nu va opri cu desăvârşire desigur atentatele unui Stat în contra altuia, după cum dreptul penal dintr'un Stat, nu poate stărpi cu desăvârşire atentatele individuale; dar nu e mai puţin adevărat că va contribui în mod simţitor la limitarea acestui flagel omenesc.

Aplicarea acestui principiu de utilitarism perfecţionistic mondial, problemă de înalt ordin al Dreptului internaţional, îşi arată începuturile în conferinţa pentru dezarmare de la Haga din 18 Mai 1899, urmată de o alta tot acolo în 1907, şi în care au luat parte 31 de State; astăzi, propunerea „*Ligei naţiunilor*“, al cărui scop fundamental este sanţionarea războiului, întăreşte şi mai mult aplicarea acestui principiu. Aşteptăm ca viitorul să desăvârşească opera începută în această direcţiune.

În fine, o ultimă deducţiune din principiul perfecţionistic al pedepsirei este *separarea jurisdicţiunei penale de cea civilă* este prepararea de *specializare a magistratului penal.*

Aceste chestiuni sunt pe atât de importante pe cât ele se leagă pe deoparte de evoluţia progresistă a împărţirei justiţiei, iar pe dealta de organizarea învăţământului public a Dreptului penal.

Intr'o altă lucrare a noastră am remarcat deosebirea ce trebue să se facă într'o afacere civilă şi una penală.

In Dreptul civil, judecătorul este limitat de a judecă raportul de interese „in abstracto", independent de indivizii ce sunt în joc; el se rezumă în considerarea silogistică a textelor pentru a vedea soluțiunea; în penal, obiectivul principal al judecăței sunt oamenii, cu firele lor diverse, cu cultură și caractere deosebite, etc. In civil judecătorul este un raționalist, în penal el trebue să fie mai mult un psihiatru.

Ori, este condamnabil sistemul ca judecătorul civil să judece afaceri penale și vice-versa. Unde poți găsi omul enciclopedic, ca să poată trece cu ușurință dela un tribunal civil la unul corecțional și să rămână cu toate astea un bun judecător?

Sunt judecători, cari au ocupat ani dea-lungul funcția de judecător supleant în civil, și într'o bună zi sunt avansați judecător de instrucție; și vice-versa, procurori de tribunal, după un stagiu îndelungat, sunt avansați președinți de tribunal sau consilieri de curte. Câtă nepregătire pentru cei dintâi, și câtă pierdere pentru justiția penală cu cei de al doilea?

Este cred locul ca și aci, și mai cu seamă aci unde e vorba de viață, onoarea și moralitatea publică, să se aplice principiul diviziunei muncei erijat ca principiu dominant în toate ramurile de producțiune omenească. Tribunal civil cu judecători civili, tribunale corecționale cu judecători penaliști.

Mai mult încă, cauza acestui amestec inoportun de ocupațiuni pentru judecători, este lipsa unei pregătiri speciale chiar din învățământul public superior. Viitorii judecători penali, învață aci dreptul penal ca un accesoriu al celui civil, învață să raționeze speciile conformându-se textelor abstracte

ale codurilor, departe însă de a lua în considerare că crimonologia este o știință vie și experimentală, că are suportul său în viața de fiecare moment a societății, în starea sanitară morală socială, în raporturile fiziologice și psyhologice ale indivizilor, în constatările de nebunie, degenerare, maladii nervoase, etc. Studiul Dreptului penal în legăturile sale cu Științele naturale, cu Sociologia, este indispensabil. Apoi viitorii judecători penali, vizitează ei închisorile ca să cunoască pe condamnați? A le studia caracterul, a-le ști trecutul, pătura socială de unde au eșit, modul cum au fost crescuți, și ocupația ce au avut, ca să poată stabili raporturi între faptele lor și influențile sociale? Au făcut ei exercițiu, așa de important în justiția penală, a *cunoașterei omului*?

Seminariile criminologice, având acest scop, le credem indispensabile în învățământul superior al Dreptului penal.

Mai mult încă, trebuința unor scoale populare de acest gen este simțită și pentru viitori funcționari ai închisorilor. Aceste școale există deja în țări ca Italia, Germania, Suedia, Elveția.

Dacă însă lipsa de specializare este simțită în persoana magistratului, ea devine o nenorocire în nepregătirea *judecătorilor jurați*.

M. Lacassagne (în Revue scientifique 1883) povestește un caz caracteristic pentru ignoranța acestui juriu: „într'o afacere importantă, din 7 „oui", unul este scris „voui"; se votează a doua oară și atunci nu mai apar de cât 6 „oui", al 7-lea jurat a scris „non", necunoscând ortografia cuvântului „oui". In adevăr dacă magistratul însuși este recunoscut a nu avea o pregătire suficientă pentru justiția penală, cu mai multă rațiune nu vor avea această pregătire,

TABLA DE MATERII

Pagina

INTRODUCERE. *Viața și atributele ei: conservare, perfectibilitate.* 3

PARTEA I. Realizarea Vieței, a Atributelor Sale

Societatea. Statul. Drepturi. Datorii 11
Morala și Dreptul 16
Cum se formează Dreptul în evoluția sa? 21
Rolul Statului 22
Necesitatea constrângerei 22
Conștiința interesului comun 25
Formarea conștiinței de cetățean 27

PARTEA II. Formarea Dreptului Penal

Forme de drept 31
Drept privat, Drept penal 37
Responsabilitatea penală și dreptul de a pedepsi 42
Conștiința faptei penale. Propus intern 42
Propus extern 44
Rezultanta morală 45
Conștiința perfectibilității, responsabilitatea 45
Rolul penal al Statului. Infracțiunea 47
Ce este infracțiunea, ce este penalitatea 48
Dreptul de a pedepsi 52
Perfecționismul. Teoria Pedepsei 54
Istoricul dreptului de a pedepsi 54
Istoricul procedurei penale 56
Gradarea pedepselor 57
Consecințe ale caracterului perfecționistic al pedepsei 58
Alcoolismul. Paraziținismul social. Vagabondajul 58-59
Abolirea pedepsei cu moartea. Teoria războiului 59-62
Separarea jurisdicției penale de cea civilă. Specializarea magistraților penali 63
Seminarii criminologice 65
Medicina legală 66

DE ACELAȘ AUTOR

1. Sur la condition de l'insaisissabilité des Revenus Dotaux. Droit critique de jurisprudence. Paris, 1914.

2. Successions — Réserve. Droit critique. Bacău, 1917.

3. Revizuirea în Penal. Drept critic. Bârlad, 1918.

4. Judecarea Daunelor-Interese în caz de achitare și absolutiune. Drept critic (în curs de tipărire). București 1920.

Prețul 6 lei